

1990 SONRASI RUS DIŞ POLİTİKASINDA BATI KARŞISINDA KİMLİK ve STATÜ ARAYIŞLARI

Sami Yıldırım¹

ÖZET

Bu makale, Rusya Federasyonu (RF)'nin Batı'ya yönelik dış politikasının oluşumundaki "kimlik ve büyük güç statüsü arayışı" konstrüktivist (inşacı) bir yaklaşımla ortaya koymayı amaçlamaktadır. Sovyetler Birliği'nin 1991'de dağılması, Rus kimliğine ilişkin tartışmaları alevlendirmiş ve Rus dış politikası uzun süreli bir "kimlik ve statü arayışı" içine girmiştir. Bir yerde krize dönüşen bu kimlik arayışı ülkenin dış politikasını etkilemiştir. 1990'larda bu konu, dağılan bir imparatorluğun coğrafi ve psikolojik mirası üzerine sorun çıkarmıştır. RF 90'lı yıllarda genelde kendi zayıflığından kaynaklanan nedenlerle Batı ile yakın ilişki içinde olsa da, Putin ve Medvedev dönemlerinde Avrupa'ya karşı politikalarında Avrupa ülkelerinin kendisine olan enerji bağımlılığını, ABD'ye karşı politikalarında ise büyük bir nükleer güç ve BMGK daimi üyesi olmanın avantajlarını sonuna kadar kullanan RF, Doğu Avrupa, Orta Doğu, Orta Asya ve Uzak Doğu gibi birçok bölgede etkin 'bölgesel güç' olmanın bileşkesi olarak kendisini 'büyük güç' olarak görmekte ve buna göre küresel ölçekte davranış ve hamlelerde bulunmaktadır. Kendisini kültürel olarak Avrupalı gören RF, dünya politikalarında ise daha çok Avrasya'lı ve "büyük güç statüsünde bir devlet" gibi hareket etmektedir.

Anahtar Kavramlar: Rusya Federasyonu, Kimlik, Büyük Güç Statüsü, Dış Politika, Batı.

THE SEARCH FOR IDENTITY & STATUS AGAINST THE WEST IN THE RUSSIAN FOREIGN POLICY AFTER 1990s

ABSTRACT

This study aims to clarify the Russian Federation's search for identity and status against the West with a constructivist approach. The collapse of the USSR in 1991 flamed the discussions upon the Russian identity and then the Russian foreign and security policy started to research an identity and status for a long term. This identity search (crisis) effected country's foreign policy and RF owned Russian identity on the heritage of USSR. This subject created a problem on the geographic and psychologic heritage of an empire. Though RF was in a close co-operation with the West due to its weakness during 90's, it began to use European countries' energy dependency on RF against Europe and its nuclear power and permanent membership of UNSC against US during the Putin and Medvedev terms. Russia remains a regional power that act likes a global great power as a resultant of being next to the Eastern Europe, the Middle East, the Central Asia and the Far East. Though seeing itself as culturally European, RF implements its world politics more as Eurasian and in accordance with the "great power status".

Key Words: Russian Federation, Identity, Great Power Status, Foreign Policy, West.

¹ Kara Harp Okulu Uluslararası İlişkiler Öğretim Görevlisi ve Savunma Bilimleri Enstitüsü (Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Programı) Doktora Müdavimi, e-posta: samiyildirim34@yahoo.com

1. GİRİŞ

Sovyetler Birliği'nin 1991'de dağılması, Rus kimliğine ilişkin tartışmaları alevlendirmiş ve Rus dış politikası uzun süreli bir "kimlik ve statü arayışı" içine girmiştir. Bir yerde krize dönüşen bu kimlik arayışı daha çok 'liberal Batıcılar', 'pragmatik milliyetçiler' ve 'kökten milliyetçiler' arasında bir ideolojik mücadele şeklinde yaşanmış ve ülkenin dış politikasını etkilemiştir. Söz konusu kimlik krizine ilişkin psikolojik semptomlar, Sovyet dönemi öncesine uzanmaktadır. Çünkü bugünkü milliyetçilerin ve liberallerin söylemleri, 19'uncu yüzyıl Slavofillerinin ve Batıcılarının tartışmalarını yansıtmaktadır. Başka bir deyişle Rusya, tarihi boyunca bir yol ayrımında olmuş ve Doğu-Batı arasında seçim yapmak durumunda kalmıştır. Soğuk Savaş yılları ise sadece bu uzun yolculukta hastanın teskin edildiği bir dönem olmuştur (Piontkovsky, 2006).

Rusya Avrasya'nın kalpgâhında, stratejik, fakat bir yandan da saldırılara açık bir konumda bulunmaktadır. Ülkenin bütün güney sınırları boyunca –Orta Doğu'dan Kuzey Doğu Asya'ya kadar uzanan bir istikrarsızlık kuşağı mevcuttur. Rusya'nın jeopolitik konumu, ülkenin Sovyet sonrası dönemde yaşadığı kimlik krizini ağırlaştırmakta ve sadece siyasi/ekonomik sistemlerdeki dikey gücünü tehdit etmekle kalmayıp aynı zamanda RF'nin kendi bütünlüğünü de tehlikeye atmaktadır.

İngiltere Başbakanlarından W.Churchill'in 1939'da Rusya için yaptığı ünlü tanımlama "Bir muamma/bilmecedir." şeklindedir. Churchill'in bu sözlerinin daha az hatırlanan devamı ise şöyledir: "Bu bilmecenin anahtarı Rus milli çıkarları olabilir." Rusya Federasyonu (RF) 1990'larda olduğu gibi, yeni binyılın ilk çeyreğinde de yine aynı bilinmezliğini sürdürmekte ve hem Ruslar, hem muhatapları bu anahtarın nereye (Batı'ya mı, Doğu'ya mı) uyduğunu belirlemeye çalışmaktadır. Bu Doğu-Batı ikiliği, tarihi boyunca RF'nin coğrafi gerçekliğinden kaynaklanmıştır. RF, Türkiye ve Mısır gibi iki kıt'ada toprakları olan bir devlettir ve Avrupa ile Asya'ya uzanmış geniş ülkesi, RF'nin kimlik ve politikalarını belirleyen birinci faktör olmuştur (Simha, 2011).

“Avrupa’nın neresi olduğu” ve “Rusya’nın Avrupa’daki yeri–Avrupalılığı” Rus kimliğinin ortaya konmasında en başta tartışılan konular olagelmıştır. Avrupa gerek coğrafi açıdan, gerekse kültürel bir kurgu (inşa edilmiş bir politik–kimlik süreci) olarak hem dünyanın geri kalanından oldukça farklı olan, hem de kendi içinde farklılıklar barındıran, özel bir kıt’adır. Bir görüşe göre Avrupa bir fikir ve kimlik olmanın ötesinde aynı zamanda jeopolitik bir gerçekliktir. Jeopolitik bir varlık olarak Avrupa’nın en temel yapısal özelliklerinden birisi de, ‘çevre’yi güçlü bir denetim ve bağımlılık sistemi oluşturmaya zorlayan ‘merkez’in izlediği süreçtir. Avrupa’yı birleştirmiş olan etkenler ‘barış ve dayanışma’ değil, ‘sömürgecilik ve fetih’ olmuştur. Avrupa’nın her modeli daima karşıt modelini ortaya çıkarmıştır. Doğası gereği barış ve birleşmeyle ilintili olmayan Avrupa, bölücü olmaya eğilimlidir. Avrupa tarihinin gerçeklerinden birisi de, kıtayı birleştirme eğilimlerinin hep ana bölünme dönemlerini izlemiş olduğudur. Bu gerçeklik, Avrupa’nın tarihsel bölgeleri teorisine dayanır. Avrupa doğal bir jeopolitik çerçeve değildir, ancak bir merkez ve doğu sınırıyla yakından ilgili olan pek çok sınır bölgelerinden ibarettir. Avrupa’daki pek çok birleşme, doğu sınırıyla olan ilişkilerde şekillenmiş ve bu birleşmeler sadece şiddetli homojenleştirme çabalarının sonucunda meydana gelmiştir. Yayılma sınırı olan batı sınırlarından farklı olarak, doğu sınırı savunma sahası olmuş ve Avrupa kimliğinin şekillenmesinde çok önemli bir rol oynamıştır (Delanty, 2005).

Avrupa’nın doğu sınırına dair tartışmalar yüzyıllar öncesine dayansa da, “Atlantik’ten Ural Dağları’na kadar” formülü henüz geçerliliğini yitirmemiştir. Sovyetler Birliği’nin dağılmaya başladığı ve iki Almanya’nın birleştiği 1989 yılında başlayan sürecin ima ettiği üzere, bugüne kadar federatif olay ve olgular sadece Batı Avrupa’ya dayandırılmıştır. Bu durum “Avrupalı” olmanın ne anlama geldiği sorusuna yanıt vermeyi de güçleştirmiştir. Eski Yugoslavya’da 1990’larda yaşanan trajik savaşlar, Avrupalılar arasında da çatışmaların olabileceğini açık bir şekilde göstermiştir. Bütün bunlar, bir yanda Avrupa inşasıyla öte yanda bir kültür ve öznelleştirme boyutu olarak kimlik arasındaki mesafe ihtiyacını vurgulamaktadır. “Avrupalılığın hangi türü, hem Batı’yı hem (Rusya’yı da içeren) Doğu’yu kültürel açılarından kapsayabilir?” sorusu henüz yanıt

beklemektedir (Pagden, 2010). “Gerçek Avrupa”nın neresi olduğu ya da Avrupa’nın merkezinin neresi olduğu birçok çalışmada tartışılmakta ve Londra’dan Roma’ya çekilen bir hattın etrafında çeşitli şekillerde gelişmiş bir Avrupa merkezi tanımlanarak, buradan uzaklaşılınca Avrupa karakterinin bozulduğu vurgulanmaktadır. Diğer bir ifadeyle İber Yarımadası, İskandinavya ve Doğu Avrupa, Avrupa’nın dış kenarı olarak görülmektedir. Aslında burada vurgulanan Cermen-Latin kökenli ya da Katolik eksenli bir ‘öz Avrupa’ ile ona çeşitli şekillerde yamanmış Ortodoks Avrupa ve buna karşılık “diğerleri” yaklaşımı söz konusudur (Yiğit, 2000). Bu anlayışa göre Rusya, hâliyle ‘öz Avrupa’da’ yer almamaktadır.

Doğu Avrupa iki tarihî bölgeden oluşur (Delanty, 2005):

1. Birinci ana bölge Batı Avrupa’yla farklılık gösteren yerlerdir ki burası;
  - a. Güneydoğu Avrupa alt bölgesi ile,
  - b. Baltık ülkeleri, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Macaristan’dan oluşan Almanya-Rusya arasındaki alt bölgeye ayrılır.
2. İkinci ana bölge ise Rusya ve Türkiye’dir.
3. Her iki ana bölge tarihte çarların (Rus), sultanların (Türk) ve imparatorların (Habsburg) kurduğu büyük devletlerin toprakları olmuştur ve Avrupa ile Avrasya arasında bir geçiş bölgesi oluşturmaktadır.

Doğu’ya doğru yapılan fetih ve kolonileşme hareketleri Avrupa’nın yapısının şekillendirilmesinde, Avrupa’nın doğu sınırında Avrupalı olmayan güçler bulundurulmaması ilkesine ters düşmektedir. Avrupa’nın şekillenmesinde hayati önem taşıyan şey, merkezin güçlü bir siyasi ve ekonomik kontrol sistemi kurmak için çevreye ve yarı-çevreye nüfuz etme sürecidir. Bu doğrultuda Avrupa’nın içinde mevcut olan farklılık, dayatılan bağımlılığın bir ürünüdür ve Avrupa’nın birliği, büyük oranda kaynağını merkezden alan hegemonik kimlik biçimlerinin bir ifadesidir.

Doğu–Batı kültürleri arasındaki uyumsuzluk, Batı Avrupa’nın kültürel çatısının oluşmasına ve Avrupa kimliğinin şekillenmeye başlamasına yol açmıştır. Avrupa ve Doğu arasındaki temel zıtlık, genel olarak, Osmanlı İmparatorluğu’nun Batı ve Doğu arasında gösterdiği uyumsuzluğun bir sonucudur. Doğu Avrupa yeni jeopolitik yapıya tam olarak uyum

sağlayamadığından, Avrupa'nın Doğu bölgesinde gelecekteki gerilimlere ortam hazırlanmıştır. Doğu Avrupa'nın Avrupalı adını taşıması ve Batı'yla tarihi bağılıklarının olması, onları Avrupalı yapan özellikler olmuştur. Avrupa'ya düşmanlık görevini kendisi güçlendikçe Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralmaya başlayan Rusya'nın hassas yanı, Batı Avrupa ve Rusya arasında kalan Ortodoks Doğu Avrupa toprakları olmuştur.

Din boyutuyla Ortaçağda Yunan Hıristiyanlığıyla, Latin Hıristiyanlığını bütünlendirmekte başarısız olan Avrupa; aynı şekilde etnik boyutta, Slavları ve diğer Avrupa toplumlarını tek çatı altında toplamayı başaramamıştır. Bununla beraber, birleştirici bir kültürel çerçeve olarak Avrupa fikri, yalnızca kısmen Doğu Avrupa'ya kadar genişlemiştir. Avrupa fikri Batı Slavları (Polonyalılar ve Çekler) Doğu Slavlardan (Ruslar) ayırmıştı. Avrupa bir fikir ve gerçeklik olarak hem içsel hem de global olarak ayırıcı nitelik olmuştur (Delanty, 2005).

Coğrafi olarak Avrupa ve Rusya kısmen çakışmaktadır. Avrupa'nın yarısı Rusya, Rusya'nın yarısı Avrupa'dadır. Ancak politik olarak bu basit önermeyi kabullenmek mümkün olmamıştır (Baranovsky, 2000). Avrupa fikri ayrıca, sadece coğrafi özelliklerden oluşmayan, aynı zamanda politikacıların gerçekleri gizlemek için kullandıkları bir ifadedir. Kıtanın batı sınırını Atlantik Okyanusu, kuzey sınırını Kuzey Buz Denizi ve Baltık Denizi oluşturmaktadır. Güneyi ise Ural Dağlarından, Ren Nehri'ne, Hazar Denizi'nden Karadeniz ve Ege Denizi'ne kadar uzanan bir bölgededir. Avrupa'nın bütün sınırları içinde doğu sınırı ise, hudutları belirten doğal bir set olmadığı için en değişkeni olagelmış ve asla basit bir sınır olmamıştır.

Avrupa'nın bir diğer bölgesi Balkanlar da, yüzyıllarca Avrupa'nın siyasi doğasına uyumsuzluk göstermiş; Avrupa düşüncesinde her zaman bir çelişki oluşturmuştur. Coğrafi anlamda kesin olarak Avrupa'lı olsalar da, Balkanlılar siyasal olarak Asya'ya daha yakın olmuşlardır (Delanty, 2005).²

² Balkanlar uzun bir zaman- Roma'nın ikiye ayrılmasından itibaren –Avrupa'nın dışında kalmış ve Asya'nın bir uzantısı olarak görülmüştür; hatta çoğu zaman

Slavların, Polonyalıların, Çeklerin ve Slovakların kendilerini Orta Doğu, Avrupa ve Rusya arasında sıkışmış bir coğrafyada bulmaları da, Batı için kabullenmek zorunda kaldığı bir diğer gerçek olmuştur. Bu bölge Alman tarihçiler tarafından Zwischeneuropa (Avrupa'nın sınırı) olarak adlandırılmakta ve Almanya ile Rusya arasında kalan yerlerden oluşmaktadır: Baltık Cumhuriyetleri, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, eski Yugoslavya, Bulgaristan ve Romanya. Bu bölge, kısa süreli ve parçalı fetihlerin yaşandığı bir alan olduğundan burada uzun süreli devletler kurulamamıştır (Delanty, 2005).

Avrupa'nın doğu sınırındaki bölge tarihte Hıristiyan Doğu ve Müslüman Batı arasında sınır oluşturmuştur. Bu bölgede dışsal belirsizlikler, içsel kopukluklara yansımıştır. Sonuç olarak fikirsel Avrupa ile jeopolitik idare şekli olarak Avrupa arasında her zaman uyumsuzluklar vardır. Modernleşme yönünde farklı tür oluşumların yaşanmasının sonucunda Avrupa'nın farklılaştığı gerçeği, "Avrupa fikrinin, Doğu Avrupa'yla kıyaslandığında homojenliği ön planda olan Batı Avrupa ile özdeşleşmesi" sonucunu ortaya çıkarmıştır (Delanty, 2005).

20'nci yüzyıl başlarında kendilerini Rus gücünü frenlemeye adanmış stratejistler olmuştur. Bunlardan iki önemli isim Halford Mackinder ve Rudolf Kjellen'dir. Mackinder, çözümün bir Atlantik ittifakı olduğunu öne sürerken, Kjellen ısrarla güçlü bir Orta Avrupa Birliği istemiştir. Günümüzde olanlar ise ikisinin de hayal gücünün çok ötesindedir. Doğu Avrupa, Soğuk Savaş sonrasında Almanya ve Rusya arasında 'çatışma bölgesi' hâlini almamıştır. Bunun yerine, Avrupa Birliği, Almanları ve Slavları eşit bir şekilde içine

Yakın Doğu olarak nitelendirilmiştir (Hobsbawm, 1991 a). Metternich'e göre Asya, Viyana'nın dışından doğuya doğru giden Landstrasse yolundan başlar. Balkanlar iki uygarlığı birbirinden ayıran bir çizgi, Avrupa ve Asya'nın çarpışma noktasıdır. Bu dağlık bölgede Sünni Müslümanlık, Latin Hristiyanlık ve Ortodoks Hristiyanlık olmak üzere üç din birbirleriyle çakışmaktadır. Osmanlılar Avrupa'ya girmeye başlayınca Avrupa'nın karşı atağı bu bölgede etkin bir fay hattı yaratmış; ancak Balkanlar hiçbir zaman bu bölgeye hâkim olmak için birbirleriyle yarışan Osmanlı ve Habsburg İmparatorluklarının bir parçası olmamış, ancak bu iki imparatorluk arasında 1919 yılına kadar bir geçiş bölgesi olmuştur. Balkanlar ve Adriyatik Denizi Batı Avrupa'nın Müslüman Doğu'ya karşı son savunma hattını oluşturmuştur.

almış, onları tamamen yeni Avrupa imparatorluğuna entegre etmiştir. Avrupa'nın yeni emperyal genişlemesi, Kuzeyde Baltık ülkelerinden Orta Avrupa'da Visegrad Grubu ülkeleri (Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Macaristan), Ukrayna, Romanya, eski Yugoslavya ve Güney Balkanlar, daha sonra Karadeniz boyunca Bulgaristan, Türkiye ve Kafkaslar üzerinden doğuda Hazar kıyısındaki petrol zengini ülkeler istikametinde "L" çizen bir istikamettir (Khanna, 2011).

Rusya'nın coğrafyası ile ilgili avantajlarının yanı sıra zorlukları da bulunmaktadır. Tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de RF'nin sıcak denizlere kıyısı olmadığından bu bölgelerde elverişli ticari limanları bulunmamaktadır. Ekonominin ulaştırma boyutu bağlamındaki bu önemli dezavantajın yanı sıra, Volga dışındaki Rus nehirleri, ulaşım açısından Batı Avrupa'daki nehirler kadar etkin kullanılamamaktadır. Bu da iç ticari/ekonomik yönlerden Rusya'nın daha çok kara ve demiryollarına bağlı olmasına neden olmaktadır. St.Petersburg–Moskova koridorunun doğusunda durum özellikle böyledir. Özellikle steplerin hâkim, nüfusun az olduğu geniş Asya coğrafyasında yeterli ulaşım ağı mevcut değildir (Zeihan, [web] 2009 a). Batı Avrupa'da büyük kentlerin genelde doğal ulaşım yolları üzerinde konuşlanmış olmasına karşılık, Rus şehirleri daha çok, merkezî otoritenin askerî açıdan gerekli gördüğü yerlere inşa edilmiştir. Örneğin St.Petersburg'un bulunduğu yer, İsveç'le 18'inci yüzyılda yapılan savaşta bir ileri karakol olarak kullanılmak üzere seçilmiş ve daha sonraları şehir, kritik bir deniz üssü olarak Baltık Denizi'ni kontrol altında buldurmak amacıyla kullanılmaya devam etmiştir.

Batı'da 19'uncu yüzyılda gerçekleşen sanayi devrimi, üretilen malların ucuz bir şekilde pazarlara ulaştırılmasını ve şehirlerin hem çok sayıda emekçiyi barındıracak ölçekte, hem de pazar olarak yeterli büyüklükte olmasını gerekli kılmıştır. Rusya için bu husus uzun süre gerçekleştirilememiştir (Zeihan, [web] 2009 b). Söz konusu büyük şehirlerin daha çok ülkenin batısında olması, günümüz Avrupa'sında –başta AB için derli toplu ve yakın bir pazar olması nedeniyle– bir avantaj olarak kabul edilebilirse de, Rusya'nın kendi ülkesel dengeleri bakımından bir dezavantajdır. Birbirine uzak bu şehirler arasında temel ihtiyaç maddeleri

bile maliyet etkin olarak nakledilememektedir (Goodrich ve Zeihan, [web] 2011).

2. TARİHSEL ARKAPLAN

Rus dış ve güvenlik politikasının temeli olan millî güvenlik anlayışında günümüze kadar etken olan en önemli husus, alt unsurları tarih-coğrafya olan 'jeopolitik'tir ki özellikle Çarlık ve SSCB dönemlerinde bu ülkeye özgün Rus/Avrasyacı 'ideoloji', söz konusu jeopolitik anlayışta baskın karakter olmuştur. Tarih boyunca Rusya, güvenliği ön planda tutan ve bunu sağlamak için toprak kazanma peşinde askerî güce önem veren ve bu gücü sıkça kullanan bir devlet olmuştur. Devletin bu özelliği de otoriter/totaliter bir yönetim anlayışını beraberinde getirmiş ve devlet, kendi iç güvenliğini sağlamak amacıyla güçlü bir iç güvenlik teşkilatını, dış güvenliğini garantiye almak için de güçlü bir orduyu elde bulundurmuş; civar ülkelere yönelik emperyal bir bakış açısını esas almıştır (Trenin, 2001).

Tarihsel olarak Rusya'nın güç statüsünün belirlenmesinde büyük uluslararası değişimler etken olmuştur. Rusya, Bizans'ın 15'inci yüzyılda yıkılmasının ardından kendisini Doğu Hıristiyanlığı'nın merkezi olarak konumlandırmış ve bu nedenle Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Balkanlar ve Kırım'ı korumak için pek çok kez savaşmıştır (Tsygankov ve Tsygankov, 2010). Öyle ki Rusya, Bizans'ın sona ermesinden sonra kendisini Üçüncü Roma olarak görmüş ve tüm Ortodoks dünyasının hamiliğine soyunmuştur. 16'ncı yüzyılda Moskova Knezliğinin Rus Çarlığına dönüşmesinden (Rus devletinin kuruluşundan) sonra Rus tarihinin önemli dönüm noktaları olarak; 18'inci yüzyılda Büyük Petro ile devletin imparatorluğa dönüşmesi, I'inci Dünya Savaşı, 1917'de Ekim Devrimiyle Çarlığın yıkılması ve yerine 1922'de SSCB'nin kurulması, II'inci Dünya Savaşı ve bu savaşın sonlarına kadar Batı ile işbirliği içinde hareket eden SSCB'nin 1945'ten itibaren Batı'dan ayrı düşmesi ve son olarak da, Soğuk Savaş döneminin ardından 1991'de SSCB'nin yıkılarak yerini RF'nin alması sayılabilir.

Bu dönüm noktalarından en önemlileri, 20'nci yüzyılın ilk yarısında yaşanan 'Dünya Savaşları' ile 'SSCB'nin yıkılarak yerini RF'nin alması'dır. I'inci Dünya Savaşı'na İngiltere ve Fransa'nın yanında giren Rusya, bir süre sonra, Osmanlı Devletinin Almanya ve Avusturya-Macaristan'ın müttefiki olarak harbe girmesiyle Kafkasya'da yeni bir cephe açmak zorunda kalmıştır. Aynı zamanda Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının açık olmasına bağlı olan ikmal desteğini kaybettiğinden önemli derecede silah ve mühimmat sıkıntısı çeken Rus orduları batıda birbiri ardına ağır mağlubiyetler almıştır. Savaşın sebep olduğu yıkım, Rus parlamentosunda ve basınında halkın güvenine dayalı bir hükûmetin olması isteğini yaygınlaştırmış; 1917 Mart ayının başlarında Moskova'da başlayan grev, asker ve subayların desteklemesiyle, Şubat Devrimi olarak bilinen ayaklanmaya yol açmıştır. Bunun sonucunda Çar Nikolay tahttan çekilmiş; Çarlık rejimi tarihe karışmış ve müteakiben 1922 yılında SSCB dünya sahnesindeki yerini almıştır.

II'inci Dünya Savaşı'nda (1939 yılında Almanya ve SSCB arasında bir saldırmazlık paktı imzalanmasına rağmen), 1941'de Naziler Rusya'ya saldırarak Leningrad'ı (St.Petersburg) kuşatmışlardır. Kuşatmanın uzun sürmesi nedeniyle Alman ordusu soğuk kış şartlarına dayanamamış ve mağlup olmuştur. Bundan sonraki iki yıl içinde Ruslar, Almanları Doğu Avrupa ve Balkanlar'dan çıkarmıştır. Rusların II'inci Dünya Savaşı'ndan galip çıkmasında İngiliz ve Amerikan yardımları da büyük rol oynamıştır (Mikail; 2007). Ancak, artık Batı'yla köprüleri atan ve Soğuk Savaş döneminde Doğu Avrupa'da komünizmi yerleştirmek adına Polonya ve Macaristan'a baskı uygulayan SSCB, 1968 yılında Çekoslovakya'yı işgal etmiş; dünyanın başka bölgelerinde de barışı tehdit eden politikalar gütmüştür. Özetle son altmış yılda Rus tarihi Batı Avrupa tarihinden farklı bir seyir izlemiş, buna bağlı olarak da Rusların alışkanlıkları ve kurumları diğer Avrupalılardan farklılaşmış, Rusya geçmişe oranla daha fazla saldırganlaşırken diğer yandan da yalnızlaşmıştır. Denilebilir ki, Rusya geçmişte Osmanlı İmparatorluğuna karşı takındığı tutumun benzeri bir sertliği, 20'nci yüzyılın ikinci yarısında, Doğu Avrupa'daki nüfuz alanını tanımlarını sağlamak için İngiltere ve ABD'ye karşı takınmıştır (Tsygankov ve Tsygankov, 2010).

Modern Rus tarihinin üçüncü önemli dönüm noktası olarak 'Sovyetler Birliği'nin çöküşü' ise en az Dünya Savaşları kadar önemli ve Rus tarihi için en acılı durumlardan birisi olmuştur. Öyle ki, 2005 yılında Putin bu olayı, "20'nci yüzyılın en büyük jeopolitik felaketlerinden biri" olarak tanımlamıştır (BBC, [web], 2005). SSCB'nin yerini alan RF ise ilk on yılında büyük bir bocalama yaşamış ve 21'inci yüzyıla birlikte yeniden büyük güç olma mücadelesine girişmiştir.

Rusya'da yüzyıllardır yönetimdeki 'devlet aygıtı (Bolşevik devrimi öncesinde Çar, SSCB döneminde Komünist Parti, RF döneminde ise Putin'le özdeşleşen Devlet Başkanlığı)' ile bunlara itaat eden 'halk' ikilisi arasındaki ilişki değişmemiştir (Onay, 2007). Halk diğer ülkelerde olduğundan daha fazla ve sürekli olarak devlete itaat eden bir konumda olmuştur. Rus jeopolitiğinin üç önemli kavramından birisi işte bu 'devlet' iken, diğer ikisini 'coğrafya' ve 'politika' olarak saymak gerekir. Bu üç kavram, Rusya'nın tarihî gelişim süreci içinde izlediği ulusal çıkar/hedef/politika ile ulusal/askerî güç ve stratejinin belirleyicisi olmuştur. Rusya, çevresinden gelen meydan okumalara öncelikle bu kavramlara dayalı yanıtlar vererek bekasını sağlayabilmiştir. Rus devleti ayrıca, tarihi boyunca genelde hesaplı riskler almış ve kendisinden güçlü devletlerle savaşmamış, harbe girmek için onların zayıf düşmelerini beklemiştir (Onay, 2007). Sovyetler Birliği çöktüğünde de, eski RF Dışişleri Bakanı Kozirev'in deyişiyle Rusya'nın önünde "eski SSCB'yi merkezî olarak bir arada tutmaya çabalamak" ya da "eski Sovyet Devletlerinden tamamen ayrılmak" şeklinde iki seçenek oluşmuştur. Rus yöneticiler tarafından bunlardan ilki umutsuz, ikincisi ise Rusya'nın hak etmediği seçenekler olarak görülmüştür. Çünkü Rusya bu bölgelerden yüzyıllar boyunca nüfuz elde etmiştir (Onay, 2007). Bu nedenle devlet olarak resmen ayrı olsa da Rusya, gerek Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ve gerekse Yakın Çevre Doktrini uygulamalarıyla söz konusu iki seçeneğin bir sentezini yürütmektedir.

SSCB dönemindeki sınırlardan neredeyse 18'inci yüzyıldaki sınırlarına çekilen RF, askerî açıdan yine de herhangi bir büyük taarruza karşı derinliğine savunma yapabilecek araziye fazlasıyla sahiptir. Bununla

birlikte, Batılı devletler –çoğunlukla okyanuslarla çevrili olmalarından dolayı– dış işgallere maruz kalmaktan ne kadar uzaksa, bir kara devleti olan Rusya söz konusu tehdidi o denli yakından ve sürekli hissetmiştir (Tsygankov, 2010). Rusya'nın dış sınırları ülkenin kültürel ve uluslararası kimliğini belirlemiş, iç idari örgütlenmesi ise devletin siyasi sisteminin karakterini etkileyen en önemli faktörlerden olmuştur (Trenin, 2001). Ülkenin geniş coğrafyası ve dağınık nüfusu yöneticiler için idari zorluklar meydana getirmiştir. Bir diğer etken olarak sert karasal iklim koşulları da, Rusya'nın en önemli coğrafi özelliklerinden birisi olagelmıştır (Pipes, 1974). Söz konusu zor coğrafi/iklimsel koşullar, geçmiş iki yüzyılda sırasıyla Napolyon ve Hitler'i durdurmuştur. Ancak bu koşullar, Rus yöneticileri için bir bakıma –farkında olsunlar ya da olmasınlar– iç ve dış siyasi uygulamalarda otoriter ve sert/köşeli davranmalarına yol açan unsurlardan birisi olagelmıştır.

RF'nin tarihi, BDT ülkeleri başta olmak üzere yakın çevresindeki tüm ülkeler için korku ile karışık bir ihtiyatlılık yaratmaktadır. Bugün kendi içinde Rus/Slav dili konuşan halklar bulunan tüm ülkeler için RF hâlâ büyük devlettir. RF'nin dış tehditlere açık olan coğrafyası bir güvenlik açısından bir dezavantaj olsa da, bu geniş ülke, yeniden büyük güç olma peşinde koşan devletin yakın çevresine etki edebilmesi bakımından avantaj sağlamaktadır.

3. BATI VE RF'İNİN BİRBİRLERİNE BAKIŞ AÇILARINDA KİMLİĞİN ÖNEMİ VE TARAFLARIN GÖRECELİ POZİSYONLARI

Tarihin tüm evrelerinde olduğu gibi post-modern dönemde de ülkelerin millî güvenliklerine yönelik dış tehdit algılamaları, birer uluslararası aktör olarak devletlerin kendi kimlik tanımlama anlayışlarıyla doğrudan ilintilidir. Bu bağlamda Rusya için Avrupa dâhilinde ya da karşısında kendi kimlik tanımlamasını –müttefik (ortak)/rakip/düşman ayırmasmasını– yapması ve Batı karşısında genellikle kabul edildiği gibi 'öteki' konumunda tutum belirlemesi önemlidir. Aynı durum Batı için de geçerlidir ve uzun süre Rusya'yı ayırmamış, ancak son zamanlarda bu ülkeyi kabullenmiş ya da ondan azami ölçüde faydalanıyor olduğu gerçeğinin itirafı gerekmektedir (Morales, 2011).

“RF yıkılmış bir imparatorluğun küllerinden doğan, fakat toprakları üzerindeki kontrolü kaybeden yeni bir imparatorluk mudur; Avrupa’da mı, Asya’da mıdır, yoksa ikisi arasında bir köprü müdür?” Bu soru 1990’lı yıllardan itibaren önemini sürekli koruyan bir tartışma konusu olmuştur (Feklyunina, 2008). Çalışmanın bu bölümünde Moskova’nın dünyadaki “rol tanımlamaları (büyük güç, Avrasya medeniyeti, Avrupa ülkesi, vb.)”nın belirleyici olduğu Rusya-Batı ilişkilerinin bir analizi yapılacaktır. Batılı düşünürlerce, Rusya’nın Soğuk Savaş dönemi başta olmak üzere geçmişteki güvenlik politikalarının analizi çoğunlukla Realist (siyasal gerçekçi) yaklaşımla ele alınmıştır. Gerçekçiliğin doğası gereği devletlerin işbirliğine uzak yapıda oldukları önyargısı, Moskova’nın güvenlik konusundaki niyet ve maksadını anlama gayretlerine egemen olmuştur. Oysa bir Avrupa inşasının söz konusu olduğu –dahası Batılı değerlerin Doğu’ya kabul ettirilmesi olgusunun yaşandığı son yirmi yıllık süreçte, bu yaklaşım doğru çıkarımlar sağlamak adına yeterli olamamaktadır (Morales, 2011). 20’nci yüzyılın ikinci yarısı boyunca Avrupa karşısında kendisini ‘öteki’ olarak konumlandırmış SSCB’nin varisi olan RF’nin de kısa sürede bu alışkanlıktan vazgeçmesi beklenemeyeceğinden, kimliğe dayalı tehdit algılamalarının analizinde konstrüktivist (inşacı) güvenlik yaklaşımı, diğer yaklaşımlara göre daha ön plana çıkmaktadır.

Bir diğer yaklaşım olan Kopenhag Okulu, S.A.Açıkmeşe’nin Buzan ve diğ. (1998)’den aktardığı üzere, Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisiyle dünyayı dokuz güvenlik bölgesine ayırarak incelemektedir. Bu bölgelerden birincisi “Avrupa”, ikincisi ise “Sovyet sonrası alan”dır (Açıkmeşe, 2008). Rusya Federasyonu–Avrupa güvenliği ilişkisini incelerken söz konusu dokuz bölgeden bu ikisi üzerinde çalışmak gerekmekte, tek bir bölgeye indirgeme yapılamamaktadır. Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisinde “devletlerin coğrafi açıdan tutarlı bir grup içinde yer almaları” ve “birbirlerine dostluk-düşmanlık (pozitif-negatif) açısından bağımlı olmaları” gerekmektedir. (Açıkmeşe, 2008). Rusya ile “NATO” ve “AB Avrupa’sı” arasında böylesi bir bölgesel bütünlükten bahsedilebilmesi de söz konusu değildir. Bu nedenlerle, çalışmamızda Realist ya da Kopenhag Okulu

yaklaşımlarından çok, Konstrüktivist güvenlik yaklaşımından faydalanılmıştır.

Konstrüktivistler, çıkarların ana kaynağının düşünsel unsurlar ve kimlikler olduğunu iddia eder. Dış politika yönelimleri ya da ulusal güvenlik anlayış ve stratejileri de devletin kimlik oluşum süreçlerinin uzantısıdır. Kimlik oluşum süreci ise, uluslararası etkileşim dinamiklerinin ve süreçlerinin dışında düşünülemez (Wendt [1994] ve (Katzenstein [1996]'dan aktaran Küçük, 2009). Devletlerin çıkarları, maddi güç ilişkilerinin objektifliğine göre değil, devletlerin kimliğine yani devletlerin kendileri, diğerleri, uluslararası sistem ve uluslararası sistemde kendilerinin ve diğerlerinin yerlerine göre değişmektedir. Bir devletin güvenlik algılamalarının, diğer devletlerin ortaya koyduğu davranışlar ile sürekli iletişim hâlinde olduğu ve devlet kimliklerinin algılara bağlı olarak kendini ve ötekini tanımlamayı beraberinde getirdiği düşünülmektedir (Wendt, 1992). Rusya, 11 Eylül olaylarının ardından terörizme karşı ABD'nin başlattığı savaşta onun yanında olmayı ve işbirliğini seçmiştir. Putin'in söylemleri analiz edildiğinde Rusya, ABD için terörizmle mücadele ve kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi gibi konularda işbirliği yaptığı bir ortak, Avrupa ülkeleri içinse Almanya, Fransa ve İtalya gibi bir büyük Avrupa gücüdür. Ayrıca Batı'daki liberaller için, terörizm konusunda işbirliğinden öte, Rusya'nın ekonomi bakımından oyunun içinde tutulması gereklidir ve bu yapılmaktadır (Hopf, [web] 2007).

Rusya'nın Avrupa'nın dış kenarındaki varlığı Batı için çoğu zaman tedirgin edici olmuştur. Ancak Rus askerî güçlerinin başka alanlarda faaliyet göstermesi, nüfusun sağlık durumunun iyi olmaması ve salgın hastalık tehlikesi bulunması gibi nedenlerden dolayı bu tehdit çok önemsenmemiştir. Uzun vadedeyse Rusya'nın yakınlığı, büyüklüğü ve hiçbir yerde olmayan fosil yakıt rezervleri, enerji yoksulu Avrupa kıtasının geleceğine kaçınılmaz olarak gölge düşürecekti. 2004 yılında Polonya'nın kullandığı doğalgazın yarısı, petrolün %95'i Rusya'dan gelmekteydi. Bu arada Rus yetkililer ve vatandaşları Avrupa'dan "saygı" beklemekteydiler. Gerek NATO konusundaki, gerekse Balkanlar'daki düzenlemeler ya da ticaret anlaşmalarına ilişkin kararlarda Moskova daha çok söz hakkı

istemekteydi. Ruslar bunu bir prensip meselesi olarak görmekteydiler. Pek çok gözlemciye göre Avrupa tarihi dönüp dolaşıp aynı noktaya gelmiş, 18'inci yüzyılda geçerli olan konu, 21'inci yüzyıl için de geçerli olmuştu. Rusya hem Avrupa'nın içindeydi, hem de Montesquieu'nun "Avrupa ulusu"ndan olmadığı için ve Gibbon'un bahsettiği "İskit yabanlığı"na sahip olması nedeniyle, Avrupa'nın dışındaydı. Rusların yüzyıllardır hem çekici, hem itici, hem hayranlık hem öfke uyandıran çelişkili bir varlık diye gördükleri Batı, onların gözünde değişmemişti. Rusya'da gerek yöneticiler ve gerekse halk, bir yandan yabancı eleştirilere ya da müdahalelere kuşkuyla baksalar da, dışarıdakilerin görüşlerine oldukça duyarlıydılar. Tarih ve coğrafya Avrupalılara hem görmezlikten gelemeyecekleri hem de bağırklarına basamayacakları bir komşu bırakmıştı (Judt, 2009).

Burcu Bostanoğlu, post-Sovyet düzende 'öteki'nin sorunsallaşmasını açıklarken, ABD eski Başkanı George Bush patentli "Yeni Dünya Düzeni" kavramından kastın "Sovyetler Birliği faktörünün artık yer almadığı bir dünya politik arenası" olduğundan bahsetmektedir. Bostanoğlu'na göre Huntington'ın Ortodoks/Müslüman ve Katolik/Protestan Avrupa'yı ayıran uygarlıkların sınırı, farklı parametrelerle bağlı bazı istisnaları da kapsayacak şekilde genişletilmediği sürece doğru bir yaklaşım tarzı değildir (Bostanoğlu, 1999).

Marisol Touraine, "Altüst Olan Dünya" adlı eserinde 21'inci yüzyıl jeopolitiğinde Rusya'nın durumuna ilişkin olarak şunları söylemektedir (Touraine, 1997):

"Yakın yabancı'nın ötesinde Rus siyaseti, gerçekten de, iki öge tarafından belirlenmiş benzerdir: Washington'la ilişkilere tanınan öncelik ve Asya'ya yöneltilmiş yeni bir ilgi. Moskova'nın Avrupa karşısındaki siyaseti, Gorbaçov'un sürdürdüğü siyasetten farklı olarak, daha ihtiyatlı gibidir. B. Yeltsin, hiç şüphesiz, 1991 güzüne kadar maruz kaldığı soğuk muamelenin hesaplaşması içindedir. Ama bu siyaset, iki temel nedenle ihtiyatlıdır: Birincisi, Moskova için uluslararası düzlemde tanınıp kabul edilmenin Washington'dan geçmesidir, onu bir "ortak" olma onuruna yalnızca Washington çıkarabilecektir; ikincisi de, bu siyasetin hedefinin, eski uydu devletlerin, özellikle NATO ve Avrupa Birliğine kabul edilmeleriyle fazla hızlı bir şekilde "batılılaşmasını" önlemektir ki bu, bir takım duraksamaların ardından, Rus diplomasisinin en kesin kararlılıkla reddettiği şeydir. Burada, "Yeni Doğu" karşısında izlenecek her türlü siyaset için bir merkezî güçlük bulunmaktadır. Avrupa'daki eski uydularını cezalandırma durumunda

kalmaksızın, eski Sovyetler Birliği siyasal uzamını yalnızlığa düşmekten nasıl kurtarmalı?”

Yukarıdaki argümanlar eserin orijinalinde Putin-Medvedev dönemlerinden beş yıl önce ortaya konmuş olsa da, bugün büyük ölçüde geçerliliğini sürdürmektedir. Değişen hususlar, Rusya'nın süreç içinde Doğu Avrupa ülkelerinin pek çoğunun NATO ve AB üyeliğini engelleyememesi ve kendi gücüne bugün daha fazla güvenmekte olmasıdır.

Bununla birlikte, Rusya'nın uzun imparatorluk geçmişinden gelen otomatik davranış ve algılayışları, RF'nin güvenlik konusundaki yaklaşımlarında da baskın rol oynamaktadır. Rus İmparatorluğu ve Sovyetler Birliğinin dünyada oynamış oldukları etkin roller, çağdaş Rusya'nın dünya politikasında kenarlarda bir yerlerde olmasına engel olmaktadır (Feklyunina, 2008). Rusya'nın 21'inci yüzyılda değişen Avrupa güvenlik algılamalarını ele almadan önce, bu algılamaların kökenine inilmesi ve Batı açısından da tersinin düşünülerek Rusya'nın Batı'nın güvenliği için ne ifade ettiğinin ortaya konulması gereklidir. Dünyanın şık mahallesi olan Avrupa (Çakmak, 2007), Rusya için hem gelişmiş yaşam standartları açısından bir tercih yönü, hem de güvenlikle ilgili konular açısından bir sorunlu bölge olagelmıştır.

Avrupa açısından ise yüzyıllar boyunca Rusya, Doğu Avrupa ile 'kabul edilebilir Şark' arasında tedirgin edici bir devlet olmuştur. Bazen dost, daha çok da düşman olarak algılanan Rusya, Avrupa'nın bir mekân olmaktan çok bir kültür, ortak bir yaşam biçimi olduğu gerçeğini yalnızca bir kabartma harita seviyesine indirmiştir (Pagden, 2010). Rusya, bir Avrupa toplumunun pek çok özelliğini taşıyan ve inkâr edilmez şekilde Hıristiyan bir ülke olmuştur. Coğrafi büyüklüğü ve bu coğrafyasının büyük kısmına bariz şekilde Avrupalı olmayan göçebe halkların uzun zamandır hâkim olmaları nedeniyle Rusya, Romalılaştırılmış "uygarlığın" resmi sınırları dışında kalmıştır. Bu açıdan şark despotizmini inatla sürdüren ve geri kalmış bir bozkır imparatorluğu olarak Asya'nın içlerine yerleşen Rusya, "Doğu'nun bir parçası" olarak sayılmıştır. 18'inci yüzyılda Rus çarlarının Batı'ya özentileri arttığında Rusya da Avrupalı sayılmaya başlamış, ancak Rusya'nın

Avrupa'ya hâkim olma hayalinin tersi gerçekleşip kendisi Avrupa'nın kontrolü altına girmiştir. Rus modernleşmesinin mimarı Çar Büyük Petro'nun halefi olan, eğitimini Fransa'da tamamlayan, aslen Alman kökenli Çariçe Katerina döneminde hazırlanan anayasada "Rusya'nın bir Avrupa gücü olduğu" ilan edilmiştir. Buna rağmen, Avrupa başkentlerine göre Rusya hep "öteki" olmuş ve öyle de kalmıştır. Günümüze kadar gelen belirsizlikten dolayı, Avrupa ile Doğu arasındaki resmî hudut sürekli hareketli olmuştur. Bu sınır 15'inci yüzyılın sonunda, bin yıldır hudut olarak kabul edilen Don Nehri'nden başlayıp Volga Nehri'ne kadar kararlı şekilde ilerlemiştir. Sınır 16'ncı yüzyıl sonlarında Obi Nehri'ne, 19'uncu yüzyıl sonlarında Ural Dağları'na, 20'nci yüzyılda ise Embe ve Kerch nehirlerinin kıyılarına ulaşmıştır (Pagden, 2010).

Etki alanları açısından ise, Sovyetler Birliği 1945-1989 yılları arasında Almanya'nın ortasından Pasifik'e, Kafkaslar'a kadar Avrasya'yı kontrol etmiştir. Bu devlet çökünce batı sınırları Federal Almanya'dan Belarus sınırına kadar yaklaşık 2000 km. doğuya kaymış; Hindikuş sınırı da daha kuzeye Rusya-Kazakistan hududuna kadar gerilemiştir. Rusya ve Türkiye sınır komşusu olmaktan çıkmış, Rus güney sınırı Kuzey Kafkaslar'da kalmıştır. Rus gücü yüzyıllardır ilk kez bu kadar doğuya çekilmiş bulunmaktadır. Sovyetler Birliği parçalandıktan sonra Batı, Rus pazarından yararlanmak ve eski Sovyet topraklarını kendi etki alanına dâhil etmek için harekete geçmiş; bu doğrultuda Doğu Avrupa ülkeleri NATO ve AB'ye alınmıştır. Ukrayna ve Gürcistan'ı kontrol altına alma girişimleri ise şu aşamada başarılı olamamıştır. Eğer Ukrayna Batı tarafından 2004-2005 yıllarındaki Turuncu Devrim'le başlayan süreçte kontrol altına alınabilseydi, Rusya Batı'da savunmasız kalacaktı. Ukrayna ve Kazakistan arasındaki mesafe yaklaşık 600 km.'dir ve Rusya Kafkaslar'a karşı gücünü bu bölgeden göstermektedir. Bu nedenle, Ukrayna'yı kaybetmek, Rusya için Kafkasları da kaybetmenin yolunu açabilecektir. Rusya'nın bu kadar çok parçalanması durumunda ise Avrasya'da kaos oluşacaktır ki, ABD başta olmak üzere Batı, buna izin vermeyecektir (Friedman, 2009).

Tarihte Fransa ile Almanya'nın ve Rusya ile Polonya'nın birçok kez savaşmaları jeopolitikte büyük sorunların tekrarlanabileceği kanısına birer

örnektir. Bir Doğu Avrupa ülkesi olan Rusya, batısındaki diğer Avrupa devletleriyle pek çok defa savaşmıştır. Avrupa'da yaşanan Napolyon Savaşları, I'inci ve II'inci Dünya Savaşları ile Soğuk Savaş'ta en önemli faktörlerden birisini Rusya'nın statüsü ve Avrupa ile ilişkileri oluşturmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından kendi içinde parçalanmadan kalabilen ve gücünü büyük ölçüde koruyan RF, tarihte olduğu gibi günümüzde de yine gücünü Batı'ya karşı kullanabilecektir. "Rusya birleşik bir ulus-devlet olduğuna göre, sınırları nereye kadar gidecek ve Rusya'nın komşularıyla ilişkileri nasıl olacaktır?" sorusu önemini korumaya devam etmektedir (Friedman, 2009).

Batı ile Doğu arasındaki kutuplaşmanın yerini 1990'lardan itibaren Kuzey ve Güney arasındaki kutuplaşma almıştır. Güvenlik kavramı da içerik bakımından daha fazla unsuru kapsar olmuştur. Bu durumun, Doğu'nun güçlü ülkesi Rusya ile Batı arasındaki güvenlik algılamalarında nasıl bir değişime yol açtığına incelenmesi gerekmektedir.

4. RUSYA VE BATI'NIN BİRBİRLERİNİ ALGILAMA TARZLARI

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında NATO şemsiyesi altında sağlam bir güvenlik sistemiyle korunmuş ve bu nedenle de güvenlik sorunlarından 2000'li yıllara kadar uzak kalmış olan Avrupa kıtası, Kosova krizi ve ardından 11 Eylül olaylarının neden olduğu belirsizlik ortamında kendi güvenliğinden endişe eder hâle gelmiştir. Günümüzde AB açısından güvenlik konularında NATO ile ilişkilerin nasıl yürütüleceği, gerek görüldüğü takdirde NATO imkânlarından nasıl yararlanılacağı ve AB üyesi olmayan müttefiklerin icra edilecek harekâtlara nasıl katılacağı konuları çözüme kavuşturulmuş olsa da, Rusya'nın oluşturulacak yeni yapıda nasıl konumlandırılacağı sorusu hâlen yanıtını bulamamıştır (Şaylıman ve Şaylıman, 2004).

Bir yandan Rusya'nın büyük bir kimlik bunalımı yaşaması ve dış politikasında nasıl bir tutum izleyeceğinin belirsiz olması, diğer yandan da coğrafi ve demografik büyüklüğü, ekonomik ve siyasi belirsizliğiyle Avrupa güvenliğinin dışında bırakılmayacağı gerçeği, Avrupa kıtasının özellikle

NATO ittifakına üye ülkelerinde Rusya'nın Avrupa güvenliğindeki yeri konusunda geniş bir rahatsızlık yaratmıştı. Avrupa güvenliğinde Rusya'nın konumunu belirleyen ve iç politikadan kaynaklanan yaklaşımlarıyla, doksanlı yıllar boyunca baş gösteren Kosova ve Çeçen krizleri, NATO'nun genişleme sorunsalı ve NATO-Rusya ilişkilerinin belirlenmesi gibi dış unsurlar etkileşim içinde olmuşlardır. Bir dönem Rus iç politikasında sürükleyici kuvvet olan Batıcı yaklaşımın NATO ile Rusya'nın ilişkilerini derinden etkilediği ya da söz konusu krizlerin Rus dış ve güvenlik politikasının temel belgelerini şekillendirdiği de olmuştur. 2000'li yılların başlarında Rusya'nın dış politika algılamalarında önemli değişiklikler yaşanmıştır. 2'nci Çeçen Savaşı ile gerginleşen Rusya-Batı ilişkileri, Rusya'nın Batı'ya yönelik politikalarında sertleşmeye neden olmuştur. Söz konusu savaşta Batılı devletler sorunun Rusya'nın toprak bütünlüğü zarar görmeden çözülmesi gerektiğini belirtmişlerse de, Rusya bir türlü baş edemediği bu sorundan kurtulamamanın sıkıntısını yaşamış ve insan hakları ihlalleri nedeniyle Avrupa'nın baskısına maruz kalmıştı. Bu durum da normal olarak Rusya'nın Avrupa ülkeleriyle ilişkilerinde gerginliğe yol açmıştı (Şaylıman ve Şaylıman, 2004).

Batı'daki Rusya'yı dışarıda tutma eğiliminin tersi Rusya için de geçerlidir. Özellikle 18'inci ve 19'uncu yüzyıllarda Rusya'nın Batı'ya bakışının genelde olumsuz olduğu görülür. Rusya'nın bu tutumunda aşşağılık duygusunun önemli bir rolü olmuş, ancak bu duygu, özellikle 1812'de Napolyon'a karşı kazanılan zaferde büyük rol oynamasının ardından Çar I'inci Aleksander'ın Avrupa işlerinde liderliği ele geçirmesiyle birlikte azalmaya başlamıştır. Ruslar ülkelerinin 1610, 1709, 1812, 1915 ve 1941 yıllarında Batılılar tarafından işgal edilmesini unutmuş değillerdir. Rusya'nın Batı'dan algıladığı tehdit, 13'üncü yüzyıldan başlayarak 20'nci yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu nedenle diğer Batı dışı toplumlarda da olduğu gibi Ruslar için de Batı, modern zamanların arkaik saldırganıdır (Kaya, 2010).

Batı Avrupa ile Rusya arasındaki karşılıklı tehdit algılamaları, özellikle 20'nci yüzyılın ikinci yarısı boyunca her birinin güvenlik politikalarının belirlenmesinde başlıca faktör olmuştur. II'nci Dünya Savaşı sırasında

Moskova, Londra ve Paris arasındaki müttefiklik, savaşın kazanılacağına inanılmasıyla sona ermiş; Moskova ve Londra-Paris ikilisi arasında var olan anlaşmazlık, hatta düşmanlık, Soğuk Savaş'ın bitimine kadar Avrupa güvenliğini tehdit etmiştir. II'nci Dünya Savaşı sonrası Batı Avrupalıların bütünleşmesinde Rus tehdidinin çok önemli bir payı olmuştur. ABD'nin Monroe Doktrini gereği uyguladığı izolasyon politikasından vazgeçerek Batı Avrupa'yı desteklemek için Avrupa'ya yönelmesinde ve hatta bir dünya gücü olmasında Rusların rolü olmuştur. Aynı şekilde Rusya'nın uluslararası politikasının belirlenmesinde de ABD ve Batı Avrupalı ülkelerin davranış ve politikaları belirleyici olmuştur (Çakmak, 2007). Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki dönemde Rusya'daki Batı'dan gelen tehdit algısı artmış, Batı hem bu dağılmadan sorumlu tutulmuş, hem de Rusya'yı daha da parçalamaya çalışmakla suçlanmıştır (Kaya, 2010: 44).

Soğuk Savaş'ın bitiminde Avrupa'daki Doğu'lu karşı ittifak ve sonunda bizzat Sovyet Rusya'nın kendisi dağıldıktan sonra, Kuzey Atlantik Birliği varoluş gayesini potansiyel askerî tehditlere karşı sadece bir askerî savunma görevinden daha geniş boyutlara dayanan nedenlere bağlamalıydı. Rusya'nın sınırları Baltık Denizi'nden Karadeniz'e kadar 600 km. ve Doğu'ya doğru 1300 km. geriledikten, Sovyet ordusu Avrupa'nın ortasına kadar geri çekilip Ukrayna, Belarus ve Baltıklar'da (Kaliningrad'daki kendi topraklarına kadar) askerî altyapısını ve stratejik lojistik operasyon üslerini kaybettikten sonra, Batı Avrupa için artık kısa vadede istila tehlikesi kalmamıştı (Kaizer ve Shwarz, 2005).

Baltık ülkeleri, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Macaristan, Romanya ve Bulgaristan'dan oluşan Orta Avrupa koridoru –Polonya'lı General Jozef Pilsudski'nin deyişiyle İntermarium Koridoru– Rusya ile bölgedeki ABD destekli devletler arasında bir çekişme alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu, Soğuk Savaş dönemi blokları arasındaki bölünme hattının doğuya doğru kaydığı anlamına gelmektedir ve hattın her iki tarafındaki devletlerin birbirlerine karşı hamleleri beklenmektedir. Füze savunma sistemi konusunda yaşanan anlaşmazlık işte bu hamlelerden birisi ve bölgede yaşanmakta olan büyük jeopolitik değişimin küçük bir parçasıdır. Söz konusu jeopolitik değişim ise iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyet Rusya'nın Varşova Paketi ile kurulan Orta Avrupa'daki mevzilerinden çekilmesi, ardından da Baltık devletlerinin NATO ittifakına katılmalarıdır. İkinci aşama ise, Rusya'nın eski Sovyet etki alanına geri dönmesidir. Bu ikinci aşama 2005 yılında ivme kazanmış; 2010 yılı başında Ukrayna'da Turuncu Devrim'in tersine dönmesiyle ve Belarus'un Rus yapılarına entegrasyonu ile de zirve yapmıştır. Bu iki aşamadan ilki Orta Avrupa'nın resmen Sovyet kontrolünden kurtuluşunu işaret etmişken, ikincisi Moskova'nın çekilmesinin geçici olduğunu göstermiştir (Stratfor [web], 2011).

Avrupa'nın jeopolitik dönüşümünde ikinci safha, Almanya'nın ilk iki değişikliğe tepkisi olmuştur. Berlin, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Rusya'nın çekilmesini memnuniyetle karşılamıştır, çünkü; bu sayede iki Almanya yeniden birleşmiş ve Berlin'le Moskova arasında, NATO üyesi Orta Avrupa devletlerinden oluşan yeni bir tampon bölge ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş'ın bitişiyle Almanya artık ABD ve Sovyet Rusya'nın 40 yıldır üzerinde oynamakta oldukları bir satranç tahtası olmaktan kurtulmuştur. Böylelikle Almanya, bugünkü normal-bağımsız Almanya olabilmeye ve kıtaya ilgili tüm konuların merkezinde bir ülke rolü edinebilmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ABD dikkatini doğuya, NATO üyesi Orta Avrupa ülkelerine kaydırmıştır. Moskova bu davranışı kendisine yönelik direkt bir tehdit olarak algılamışsa da, yeterli gücü olmadığından karşılık verememiştir. Washington, gelecekte güçlenecek Rusya'yı frenlemek adına bunu gerekli bir strateji olarak görmüş ve bölgedeki etkisini artırarak, yeniden güçlenmeye başlayan Rusya'yla bir kez daha karşı karşıya gelme yolunu tercih etmiştir (Stratfor [web], 2011).

Rusya'nın Kırım Yarımadasına ya da Baltık Devletlerine müdahalesi, Batı için en kötü senaryodur. Eski deneyimler, bu tür senaryoların gerçekleşebildiğini göstermektedir. Bunu akılda tutarak, bu tür senaryolardan Batı'nın ne gibi çıkarımlarda bulunması gerektiğine gelince (Fedorov, 2009);

- Sivastopol'la ilgili muhtemel bir Rusya-Ukrayna çatışması Batı için doğrudan bir siyasi-askerî tehdit oluşturmayacaktır. Çünkü Ukrayna bir NATO ülkesi değildir,

- Rusya'nın Baltık Devletlerine müdahalesi, çok daha vahim sonuçlar doğuracaktır.

Bu bölümde Rusya, Almanya ve Fransa'nın güvenlik yönünden birbirlerine bakışlarına özel olarak değinmek gerekmektedir:

Almanya ve bir ölçüde Fransa ile İtalya gibi diğer Batı Avrupa ülkeleri, Rusya'nın yeniden güç kazanmasıyla ilgili olarak tamamen ABD'den farklı görüştedirler. Soğuk Savaş döneminde Almanya üzerinde yaşanan jeopolitik mücadele günümüzde İntermarium Koridoru ülkelerinde yaşanmaktadır. Bu ülkelerin aksine bugün Berlin, Rusya'nın yeniden büyük bir oyuncu olarak sahneye dönmesinden doğrudan şikâyetçi değildir. Yeniden güçlü bir Rusya Almanya'nın da bir dereceye kadar endişelenmesine yol açsa da, artık Alman sınırları doğrudan tehdit altında değildir. Bu kapsamda, Batı Avrupa'nın Rusya'ya karşı tutumu NATO ve AB içinde bir çeşit bölünme yaratmıştır.

Dugin'e göre Orta Avrupa stratejik, kültürel ve kısmen siyasal açıdan doğal bir jeopolitik oluşumu temsil etmektedir. Etnik yönden bu mekâna eski Avusturya-Macaristan İmparatorluğu halkları, aynı zamanda Almanya ve Prusya, Polonya'nın ve Batı Ukrayna'nın bazı toprakları dâhildir. Bu jeopolitik kümeyi kontrol altında tutan Almanya, Orta Avrupa'nın konsolide edici geleneksel gücüdür (Dugin, 2005). Almanya, Rusya için Avrupa'da yeni dönemde her zaman olduğundan çok daha önemli bir ülkedir. Enerji konusu başta olmak üzere iki ülkenin işbirliği yapacağı pek çok alan bulunmaktadır. Gelecekte bu iki ülkenin ortak ya da paralel politikalarının Avrupa'da ve hatta dünyada belirleyici nitelikte olacağı değerlendirilmektedir.

Son iki yüzyıldır Alman-Rus ilişkileri bir çeşit çifte asimetri ile nitelendirilmiştir. Güç politikaları bakımından Almanya (1871 öncesinde onu oluşturan iki büyük parça olan Prusya ve Habsburg) Rusya'ya göre daha zayıf olagelmıştır. II'nci Dünya Savaşı'ndan sonra çok dile getirildiği üzere, fakat asıl 19'uncu yüzyılda Almanya, bir nevi Balkan devletleri gibi Rusya'nın ayakları altına serilmiştir. Bununla birlikte, çağdaşlaşma düzeyi bakımından Almanya her dönemde, Rusya'ya bariz bir üstünlük kurmuştur.

Bahsedilen çifte asimetri, her iki ülke arasındaki ilişkinin yoğun bir şekilde yaşanmasına rağmen bazen faydalı, bazense zararlı bir hâl almasına yol açmıştır. 20'nci yüzyılın ilk yarısında ise bu iki güç saldırganlıklarını iki kez birbirlerine yöneltmişler, buna karşılık İngiltere ve Fransa'ya yöneltmemişlerdir. Günümüzde ise Batı'yla onun ayrılmaz bir parçası olarak bütünleşmiş olan Almanya, ekonominin de çok daha fazla ön plana çıkmasıyla birlikte, Rusya'daki yatırımlarını da göz önüne alarak, bu ülkeye karşı yürüttüğü politikalarda esaslı değişikliklere gitmiştir (Spanger, 2003).

Almanya milli çıkarları açısından, bütün AB üyeleri arasında doğu sınırlarında açık ve belirgin ilişkileri en çok isteyen ülkedir. Çünkü Avrupa'nın doğusundaki bir krizin keskinleşmesinden en çok zarara uğrayacak Batı Avrupa ülkesidir. Doğuda zorda kalan bir ülke için Batı'nın her türlü yardımı, Alman toprakları, hava sahası ya da Almanya'nın Baltık sahilleri boyunca uzanan hatlar kullanılarak aktarılmıştır. Almanya'nın kendisi de böyle bir kriz durumunda zaten Polonya'nın savunulması için geri harekât alanı olacağından, Alman dış ve güvenlik politikasında Polonya'yı kendi sınırları önünde, NATO dışında bırakmanın pek bir anlamı olmamıştır. Almanya için Polonya örneğinde olduğu gibi ittifak içinde toplu savunma, ittifakın dışındaki toplu güvencenin her türlü alternatifine tercih edilir. AGİT her iki ülke için de NATO'ya alternatif değildir, bilakis ihtilafli durumlarda arabuluculuk için NATO ve AB (eskiden BAB) desteğiyle, barışın sürdürülmesi için kriz bölgelerinde önleyici diplomasi çerçevesinde önlem amaçlı askerî birliklerin gönderilmesini sağlayan, Avrupa içinde bir başka kuruluştur (Kaizer ve Shwarz, 2005).

Almanya ve güney Avrupa'da yer alan devletlerle birlikte merkezî devletlerden birisi olan Fransa, Rusya'nın Avrupa'nın güvenlik politikasına dâhil edilmesini savunmaktadır. Avrupa güvenliği konusunda ayrı hareket etmekten vazgeçerek NATO'nun askerî kanadına geri dönen ve müttefikler ile güvenlik konusunda daha yakın olma yönünde tercih kullanan Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy, Kasım 2010 ayında Deauville kentinde Almanya, Fransa ve Rusya'nın katılımıyla gerçekleşen zirvenin ardından Avrupa-Rusya ilişkilerinde yeni bir döneme girildiğine işaret etmiştir. Ayrıca, 1997'den bu yana Almanya-Rusya-Fransa troykası yapılmakta ve Rusya ile

Avrupa güvenliği ve ekonomisi konularında fikir alışverişinde bulunmak ve Rusya'yı karar alma mekanizmasından tamamen dışlamamak amacını taşımaktadır.

5. PUTİN VE MEDVEDEV'İN BATI'YA KİMLİK VE STATÜ TEMELLİ YAKLAŞIMLARI

Soğuk Savaşı izleyen dönemde Rusya yeni politik ve ekonomik kurumlar oluşturmada çok büyük problemler yaşamış, buna rağmen büyük güç statüsüne sahip olduğu iddiasından vazgeçmek istememiştir. Sovyetler Birliği'nin nükleer silahlarını ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) daimi üyeliğini devralmış olsa da, Rusya Batılı elit kuruluşlara davet edilmemiştir. Daha sonra Rusya ABD'nin gücünü sınırlamak ve kendi küresel statüsünü güçlendirmek için diplomatik koalisyonlar oluşturan sosyal rekabet stratejisini benimsemiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Rusya'nın kimliğinin değeri ve ifade ettiği anlam tehdit altına girmiştir. Rusya süper güç statüsünü kaybetmesine bağlı olarak çok derin dâhili ve harici kimlik krizleri yaşamıştır.

Tarihsel olarak, Rusya'nın görece geri kalmışlığı, kimlik karmaşıklığı ve Batı'ya ait olmama duygusu, uluslararası statüsünde ve büyük güç konumunda şüpheye yol açmıştır. Ancak bu büyük güç statüsü Rusya'nın askerî ve ekonomik imkânları olup olmadığına bakılmaksızın kendi kendine yapılmış bir tanımlamadır (Legvold, 2007). Her ne kadar farklı düşünce ekolleri –Marksistler, devletçiler, Batıcılar ve Avrasyacılar– Rus dış politikasının yönlendirilmesi konusunda anlaşamaları da, anlaşıkıkları bir nokta vardır: Rusya "normal bir devlet" olarak kalmamalı, geçici zayıflığına rağmen "büyük güç" olmalıdır (Clunan, 2009). Bu kapsamda önemli bir diğer konu, Rusya'nın ABD ile eşit statüde bir ilişki içinde olup olmadığıdır. Geçmişte Sovyet ve hâlihazırda Rus yöneticiler için bu husus içeride meşruiyet kazanmanın en temel faktörlerinden birisi olmuştur (Aron, 2006). 1990'ların başlarında Dışişleri Bakanı A.Kozyrev ve diğer Rus liberalleri, Rusya'nın daha üstün bir statüye sahip olduğunu düşündükleri gruba-Batılı liberal demokrasiler topluluğuna girmesi için GATT, IMF, G-7 ve hatta

NATO üyeliğine kabul edilmek istemişlerdir. Bununla birlikte Clinton yönetimi, Rusya'yı politik ve ekonomik liberalleşmesini tamamlamadan elit Batılı kulüplere almak istememiştir. Rus elitleri ise, ülkelerinin Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden farklı olarak, ilave şartlar öne sürülmeden Batılı kurumlara kabul edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir (Bugajski, 2009).

Rusya'nın politik gelişimindeki önemli faktörlerden birisi, ABD'nin 1994 başlarında eski Varşova Paktı üyelerini de kapsayan NATO'yu genişletme kararı olmuştur. Batı yanlısı liberaller bile Rusya'nın NATO'ya dayalı Avrupa güvenlik sisteminden dışlanması onun bir çevre ülkesi olarak marjinalleşmesine yol açacağını düşünmüşlerdir (Kortunov, 1996).

Bu düşünce, tarihi olarak Rusya'nın ilgi alanındaki bir bölge olan Bosna'lı Sırp mevzilerinin 1994 baharında NATO tarafından bombalanması ile daha da somutlaşmıştır (Lynch, 2011). Bu olayın ardından Kremlin, Rusya'nın Batı ile romantik kucaklaşma döneminin sona erdiğini ve Moskova'nın artan bir şekilde, kendisini ABD ve Avrupa'dan farklı stratejik çıkarları olan büyük bir güç olarak gördüğünü belirtmiştir (Larson ve Shevchenko, 2010).

Rus elitleri Batı'nın Rusya'ya hak ettiği rol ve statüyü vermekte başarısız olduğuna ve onu marjinalleştirip karar verici güçlerden izole etmeye çalıştığına inanmışlardır. Genel memnuniyetsizlik sonucu Kozyrev'in yerine yeni Dışişleri Bakanı Y.Primakov olmuş ve 1996-1999 yılları arasında çok kutuplu bir diplomasi yürüterek, karşı ittifaklar –bir sosyal rekabet stratejisi– yoluyla Rusya'nın önemini artırmaya çalışmıştır (Pushkov, 1998). Primakov, Rus dış politikasının ülkenin “büyük güç statüsü”nü yansıtacağına ve Rusya'nın Batı ile “eşit, karşılıklı faydaya dayalı ortaklık” arayacağına söz vermiştir (Aron, 1999). Fakat RF o dönemde çok zayıf ve mali olarak Batı'ya bağımlıdır; dolayısıyla tek taraflı hareket etmekte olan ABD'nin eylemlerine yanıt veremeyecek durumdadır. 1997 yılında, Clinton Rusya'ya NATO'nun genişlemesinden duyduğu rahatsızlığı yatıştırmak için politik (ekonomik değil) G-8 üyeliği vermiştir. Yeltsin ise bu durumu, ülkesinin NATO'nun genişlemesine karşı gösterdiği dirençle bağlamış ve G-8 üyeliğinin kendileri için yeni bir statü kazanımı

olduğunu belirtmiştir. Böylelikle Yeltsin, kuruluş amacı anti-Rus bir ittifak olan NATO'nun genişlemesi karşılığında kendisine sunulan bu gayriresmi kulüp üyeliğini çok fazla önemseyemediğini ortaya koymuştur (Larson ve Shevchenko, 2010).

Irak ve Kosova savaşları esnasında Rusya Batı'ya karşı her ne kadar olumsuz tavır takınsa da, mali-ekonomik zayıflığı ve Batı'nın yardımına muhtaç oluşu, her defasında fazla ileri gitmesine engel olmuştur. NATO'nun 1999 baharında Sırbistan'ı bombalaması Rus elitleri ve dış politika uzmanları için bir dönüm noktası olmuştur. Kendi arzuladıkları Batı ile işbirliğinin, ancak Batı hep kazanırsa ve Rusya jeopolitik anlamda kaybederse mümkün olduğunu görmüşlerdir.

1990'ların sonlarında Rusya içinde bulunduğu derin sosyo-ekonomik sorunlar nedeniyle artık Batı tarafından "büyük güç" olarak görülmemekte, hatta Çeçenistan savaşını hoyratça yürütmesinden dolayı prestijini de kaybetmektedir.

Rusya'nın 1990'larda uluslararası arenadaki hızlı irtifa kaybını göz önünde bulunduran Putin'in ilk dış politika önceliği Rusya'nın büyük güç statüsünü onarmak olmuştur. Putin'in stratejisi, söz konusu statüyü kazanmak için ABD ile işbirliği yapma çabalarından anlaşıldığı üzere sosyal yaratıcılık göstermiştir.

1999 yılında "Bin Yılın Eşiğinde Rusya" programını açıklarken, Putin, Rusya'nın geçmişte bir büyük güç olduğunu ve yine büyük güç olarak kalacağını vurgulamıştır. Son iki-üç yüzyıldır Rusya'nın ilk kez ikinci-üçüncü sınıf devletler düzeyine düşme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu, bu tehdidi bertaraf etmek için ülkenin tüm entelektüel, fiziki ve moral güçlerini zorlayacaklarını belirtmiştir (Putin, 1999).

Rusya'nın kimlik kriziyle başa çıkmak için Putin Çarlık ve Sovyet dönemlerine ait sembolleri birleştirmiştir. Çarlık döneminin çift başlı kartalını milli sembol ve Sovyetler Birliği milli marşını sözlerini yeniden yazarak RF milli marşı olarak kabul etmiştir. Rus Ortodoks Kilisesine destek vermiştir.

Eskiden olumsuz gösterilen özelliklere değer ve destek vermesi bir sosyal yaratıcılık taktiği olup, bundan maksadı milli gurur ve kendine güveni güçlendirmek olmuştur.

ABD'ye yapılan 11 Eylül saldırıları Putin'e, RF'nin kimliğini yeniden şekillendirmek için eşsiz bir fırsat sunmuş ve Putin, ABD ile birlikte RF'nin vazgeçilemez bir aktör olduğunu göstermek istemiştir. Saldırlardan sonra Bush'u arayan ilk yabancı lider olan Putin, RF'nin terörizme karşı ABD'nin yanında olduğunu bildirmiş; daha sonra iki lider, ülkeleri arasındaki ilişkiyi "stratejik ortaklık" olarak açıklamışlardır. RF'nin ABD ile terörizme karşı işbirliği, politik ve askeri istihbarat değişimi, ABD uçaklarının RF ülkesi üzerinden uçuşu, Orta Asya'da ABD üslerinin yerleşmesini kabul etme, uluslararası arama-kurtarma görevlerine katılma, Afganistan'da Taliban'a karşı işbirliği gibi önemli ve kritik konuları kapsamıştır.

Söz konusu işbirliğinin RF'nin ABD hegemonyasını kabullenmesi gibi bir anlama gelmemesi için Rus elitleri Putin'e ABD'nin terörle savaşında tarafsız kalmasını, Orta Asya gibi tarihsel Rus nüfuz alanı olan bir bölgeye ABD'nin yerleşmesini kabul etmemesini tavsiye etmişlerdir (Lo, 2002). Ancak Putin RF ile ABD arasındaki jeopolitik yarışın sona erdiğini belirterek bir sosyal strateji uyguladığını göstermiştir. Soğuk Savaş döneminin son simgeleri olan Küba'da bulunan elektronik istihbarat tesisleri ile RF askerî üssünü ve Vietnam Cam Ranh Körfezindeki deniz üssünü kapatmıştır (Tellal, 2010). ABD'nin, RF'nin bu ülke ile eşitliğinin sembolü olarak gördüğü konulardan kalan son birkaçından olan ABM Antlaşmasından çekilmesine çok fazla tepki vermemiştir. Söz konusu çekilmeyi ancak bir hata olarak değerlendirmiş, silahların kontrolüne zarar verecek olmakla birlikte, RF'nin güvenliğini etkilemeyeceğini belirtmiştir.

Putin, Baltık devletlerinin NATO'ya alınmasını da yumuşak bir pozisyon olarak karşılamıştır. Bir işbirliği aracı olarak NATO-Rusya Konseyinin kurulmasını, RF'ye NATO'da veto hakkı vermese de kabul etmiştir. Son olarak da, ABD'ye sökülmüş savaş başlıklarını depolama yetkisi veren silah indirimi antlaşmasını onaylamıştır (Lo, 2002).

Tüm bunların karşılığında Putin, uluslararası güvenlik rejimlerinin yeniden şekillendirilmesinde Rusya'nın ABD ile eşit bir ortak olarak muamele görmesini beklemiştir. Putin, Eylül 2001'de Alman Federal Meclisi'nde yaptığı bir konuşmada, mevcut güvenlik yapılarının terörizm gibi yeni tehditlerle mücadelede yeterli olmadığını ifade etmiştir. Putin tek alternatif çözümün, Avrupa Uyumuna benzer şekilde büyük güçlerin uyumu olduğuna inandığını söylemiştir (Lo, 2003).

ABD-RF zirvesi öncesinde Putin, Başkan Bush'la olan ilişkisini II'nci Dünya Savaşı sırasında Franklin Roosevelt ile Winston Churchill arasındaki ilişki ile kıyaslamıştır. Buna rağmen, ABD-RF ortaklığı uzun süreli olmamış ve çoğunlukla tarafların farklı kimlik ve statü anlayışları yüzünden Mayıs 2002'de son noktasına ulaşmıştır. Her ne kadar Putin bir ortak olarak muamele görmek istemiş olsa da, Bush yönetimi, Moskova'nın Avrasya'da ABD politikalarına sadece razı olmak dışında başka bir şansı olmadığı düşüncesiyle Rusya'yı bir eşit olarak görmemiştir (Hanson, 2004). Bush tarafından söz verilmiş olmasına rağmen Soğuk-Savaş dönemi uygulaması olan ve göç sınırlaması olan ülkelerle daimi normal ticari ilişkileri sınırlayan Jackson-Vanik düzenlemesi RF için kaldırılmamıştır. ABD ayrıca Rusya'nın statüsünü dikkate almaksızın başka eylemlerde de bulunmuştur. Örneğin BMGK kararı almaksızın ve Putin'le de görüşmeden Irak'ı işgal etmiştir. 2003'te Gürcistan'da, 2004'te Ukrayna'da, 2005'te Kırgızistan'da renkli devrimleri desteklemiştir. Söz konusu rejim değişiklikleri Rusya'nın arka bahçesini istikrarsızlaştırmanın yanı sıra bu ülkenin kendi rejimi için bile tehdit eder nitelikte olmuştur. ABD RF'nin iç politikalarını eleştirmiş ve bir önceki on yılın kazanımlarının tersine hareket etmekle suçlamıştır. Bu söylem Rus elitlerince, Batı'nın daha güçlü, kendine güvenen bir Rusya'ya tahammülü olmadığını bir kanıtı olarak algılanmıştır (Lapidus, 2007).

ABD'nin RF'yi daha fazla tanımama ve saygı duymama kararı, Rusya'da kızgınlığa ve saldırganlığa neden olmuştur. 2004-2006 döneminde petrol fiyatlarının varil başına 35 dolardan 72 dolara çıkması Rus elitlerinin büyük güç olma iddialarında kendilerine güvenlerinin artmasını sağlamıştır. Zaman içinde birer askeri güç gösterisi olarak RF, uzun menzilli stratejik bombardıman uçaklarının uçuşunu tekrar başlatmış,

Kızıl Meydan'da askerî tören geçişleri yapmış, Kuzey Kutbu deniz yatağına RF bayrağını yerleştirmiş, Rus nükleer denizaltılarını ABD açıklarında yüzdürmüş ve birçok yeni füze denemelerinde bulunmuştur (Stent, 2008).

2004-2007 yılları arasında Putin ABD'yi suçlayıcı pek çok açıklamada bulunmuştur. Şubat 2007'de Münih Güvenlik Konferansında yaptığı konuşmada ABD'nin dünya hegemonyasının ve tek kutupluluğunun artık kabul edilemeyeceğini, yeni bir anlayışla çok kutuplu bir dünya düzeni kurulması gerektiğini belirtmiştir.

Rusya'nın tekrar büyük güç olma çabaları en somut olarak Medvedev'in başkanlığı devralmasından kısa bir süre sonra Ağustos 2008'deki RF-Gürcistan Savaşı'nda kendini göstermiştir. Bu olay Kosova'nın bağımsızlık ilanının BMGK Kararı olmadığı halde Batı tarafından desteklenmesiyle aynı zamanda gerçekleşmiştir. Medvedev'in vizyonunu anlamak için bir bakış açısı, Batılı ülkeler arasına ayrılık sokarak ve NATO, AB ve AGİT gibi Avrupalı organizasyonlar arasındaki ahengi bozarak Rusya'nın çıkarlarını geliştirme taktiği güttüğü şeklindedir (Bugajski, 2009). Bu yorumda, Medvedev'in politikasının Putin'in seçici enerji görüşmeleri yaparak Avrupa kıtasını bölme ve eski Sovyet komşularına yönelik zorlayıcı diplomasi uygulamalarını devam ettirdiği ifade edilmektedir. Bu yaklaşımdaki sorun, Medvedev'in kendi güvenlik anlayışını ortaya koyup koymadığının incelenmemesidir. Aksine Medvedev'in görüşlerini öğrenmek yerine, bu tür bir yaklaşım, ister büyük ölçüde ilgisiz bir retorik olsun– Rusya'da gerçek gücü elinde tutanın Putin olduğunu varsayarak –ister Moskova'nın gerçek niyetlerini gizlemek için bir sis perdesi olsun, tüm bunları reddeder.

Başkanın kendi eylemlerine ilişkin açıklamaları, ona atfedilen Batı düşmanı perspektife uymamaktadır. Karşılaştırmalar, metaforlar, örnekler ile konuşma ve açıklamalarındaki dil, Başkanın Rusya–Avrupa işbirliğini destekleyen bir vizyonu olduğunu anlamak için yeterli imkânı vermektedir. Ayrıca, bir yandaki "Helsinki Sözleşmesi ile Charles de Gaulle ve Mikhail Gorbachev'e yönelik" olumlu göndermelerin, diğer yandaki "Soğuk Savaş'a ve Rusya ile Batı'yı ayıran çatışmalara yönelik" olumsuz göndermelerin

hiçbiri, böyle bir değerlendirme için tutarlı dayanaklar değildir. Gorbachev tarafından ortaya atılan “Ortak Avrupa Evi” ve “Vancouver’dan Vladivostok’a uzanan Avrupa” metaforları da böyle bir sonucu destekler niteliktedir. Hatta, Avrupa kuruluşlarının güvenliği sağlamada başarısız oldukları yönündeki eleştirisine rağmen, Medvedev’in kullandığı dil, Rusya’nın bu kuruluşlara desteğinin arttığını, eskimiş/modası geçmiş varlıklar olarak yok olmalarını istemediğini göstermektedir.³ Medvedev böyle bir çerçeveyi, ortak değerler, ortak tarih ve ortak güvenlik çıkarlarının sonucunda kabul etmiş ve hatta Batılı ülkelerin geçmişte Rusya’nın düşüncelerine fazla itibar etmemelerine yönelik aşırı bir hoşnutsuzluk da göstermemiştir. Ancak, Medvedev’in Avrupa ile işbirliğini savunması ve Rusya’nın ulusal çıkarları için duyarlılığını sürdürmesi, onun zayıf Avrupa kurumları ile güçlü/tek taraflı bir Rusya istediğini göstermemektedir.

Medvedev’in vizyonunu değerlendirirken, Rusya’nın üç ana akım dış politika düşüncesini –Batıcı, Devletçi ve Medeniyetçi– göz önünde bulundurmak gereklidir. Batıcılar Rusya’nın Batı ulusları ile benzerliklerine vurgu yapmakta ve Batı’yı dünyadaki en geçerli ve gelişmiş medeniyet olarak görmektedirler. Devletçiler başarılı dış politikayı, bağımsız güçlü bir devlet ile eşdeğer görmekte ve devletin Rusya’nın güvenliğine yönelik dış tehditlere karşılık verme yeteneğini vurgulamaktadırlar. Son olarak Medeniyetçiler, Rusya–Batı ilişkisini kültürel karşıtlıklar bağlamında kavramsallaştırmaktadırlar. Birçok Medeniyetçi, Rusya’nın kendisinin büyük bir medeniyet olduğu düşüncesiyle, ülkenin misyonunun Rus değerlerini dünyaya ihraç etmek olduğunda ısrar etmektedirler.

Medvedev’in güvenlik girişimi Batıcılar ve Devletçiler arasında güçlü destek bulmuş böylece özneler arası bir anlam elde etmiştir. Batıcılar söz konusu girişimi, Rusya’nın kalkınması için vazgeçilmez önemde gördükleri Avrupalı kurumlarla Rusya’nın bütünleşmesinin gerekli olduğu düşüncesiyle desteklemişlerdir. Rusya ile AB’nin ortak değerler, güvenlik çıkarları ve

³ Örneğin Medvedev, yeni güvenlik yapılanması tartışmalarına AGİT formatında başlamayı önermiş ve Rusya’nın NATO ile gelişen işbirliğini desteklediğini belirtmiştir (Medvedev, 2009).

dünya görüşleri olan iki varlık olduğunu düşünen Batıcılar, 21'inci yüzyılda AB ile askerî enerji, siyasal ve kültürel alanlarda stratejik işbirliği ve 1975 Helsinki ruhuna uygun yeni bir güvenlik antlaşması yapılması gerektiğini düşünmüşlerdir. Devletçi görüştekiler ise, Medvedev'i, Rusya'nın egemenlik ve güvenliğini potansiyel dış tehditlere karşı koruması temelinde desteklemişlerdir. Devletçiler, devletin kendi iç zayıflığı ve yükselen Çin problemi nedeniyle Rusya'nın Batı ile stratejik bağlarının olmamasını bir handikap olarak değerlendirmektedirler (Lukyanov, 2008; Khrumchikkin, 2009; Suslov, 2010). Avrupa ile eşit ortaklıkta –AB ile stratejik pazarlık bağlamında optimal ilişki– Rusya'nın gittikçe tehlikeli hale gelen çok kutuplu dünyada siyasi manevra olanağına kavuşacağını düşünmektedirler.

Bazı Batıcılar ve Medeniyetçiler, Batıcı-Devletçi uzlaşmasına karşı çıktılarsa da, bu uzlaşma ulusal söylemde galip gelmiştir. Medvedev'in güvenlik girişimine karşı çıkanlar (Örneğin Shetsova, 2010, Kasparov, 2010), kendilerini politikada marjinal konumda bulmuşlardır. Öte yandan eskiden Putin'in Avrupa'ya karşı agresif tutumunun arkasında olanlar daha sonra Putin'in de yanında olduğunu gördükleri Medvedev'i desteklemeye başlamışlardır. Üç Avrupalı uzmanın belirttiği gibi Rus söylemi şöyledir: "Kremlin'in etrafında farklı kesimlerin tartışması sürse de bu ancak, geniş 'Putin uzlaşması' içinde görülmelidir" (Krastev, Leonard ve Wilson, 2009). Batıcı-Devletçi uzlaşma Rusya'nın geçmişinden gelmektedir ve bu nedenle tarihi sürdürülebilirliği vardır. Hem kurumsal nedenlerle, hem güvenlik nedenleriyle eski dışişleri bakanları Nikolai de Giers ve Alexander Gorchakov'dan başlayarak bir grup Rus devlet adamı, tarihsel olarak Avrupa devletleriyle güçlü ilişkilerden yana olmuş, barışı korumanın ve içerde modernleşmeyi sürdürmenin ancak bununla mümkün olduğunu düşünmüşlerdir.

Medvedev'in güvenlik girişimi içerde yeterli desteği görmüş olsa da, dışarıda aradığı desteği bulamamıştır. Bazı Avrupa devletleri Rusya'nın bu Avrupa açılımına başlangıçta sıcak baksalar da, sadece genel destek sunmakla kalmış ve söz konusu girişime özeldir şüpheyle yaklaşmışlardır. Almanya ve Fransa, kıtadaki stratejik konuları görüşmek üzere bir AB-Rusya Siyasi ve Güvenlik Komitesi kurulmasını önermiştir (Dempsey, 2010;

Terekhov, 2010). Avrupa güvenliğindeki boşluğun adının konması gerektiği konusunda anlaşmış, ancak Rusya'nın önerisini tatmin edici bulmamışlardır. NATO Genel Sekreteri ile ABD Dışişleri Bakanı ise doğrudan öneriyi gereksiz bulmuş ve karşı çıkmışlardır. ABD NATO merkezli Avrupa güvenlik sistemine tam güven duyduğunu ve eğer herhangi bir revizyon önerilecekse bunun AGİT çerçevesinde tartışılması gerektiğini belirtmiştir (McNamara, 2010). Doğu Avrupa devletleri de, Rusya'nın girişiminin bu ülkenin nüfuz alanının Batı tarafından tanınmasını sağlamaya yönelik olduğunu ve Moskova'ya NATO'nun uluslararası harekâtlarını veto yetkisi vereceğini, ayrıca güvenlikleri konusunda Gürcistan'la aynı bakış açısına sahip olduklarını ve Rusya'yı tehdit olarak gördüklerini ifade etmişlerdir (Daalder, 2009).

Medvedev'in Avrupa güvenlik girişimi, onun diğer yönere yönelik politikalarıyla genel bir uyum göstermiştir. Her ne kadar RF ABD'nin dünya politikasında tek taraflı davrandığını söylese de, Moskova ABD'nin bu küresel konumunu değiştirmek için koordineli bir girişim çağrısında bulunmamıştır. Bunun yerine Rus dış politika dokümanları uluslararası ilişkilerde tek taraflılığa ve hegemonyaya alternatif olarak kolektif liderlik ve çok taraflı diplomasi düşüncesini savunmuşlardır. Washington'un Avrupa'da Füze Savunma Sistemi (FSS) konuşlandırma planlarına ilişkin olarak, Medvedev, Obama ile İran ve nükleer antlaşması gibi konularda uyumlu bir işbirliğine giderek ve FSS'yi birlikte geliştirmeyi önererek konuyu farklı bir boyuta taşımak istemiştir. Medvedev ayrıca, batılı iş çevrelerinde Rusya'nın imajını geliştirmek için çalışmış, bilgi teknolojilerinde yatırım imkânlarını ve işbirliğini kolaylaştırmak için ABD'ye ziyarette bulunmuştur. Avrupa devletleriyle ilişkilerinde RF, Kuzey Akım gibi yeni enerji nakil hatları ile Barents Denizindeki Shtockman gibi müşterek enerji alanları inşa etme arayışına girmiştir. RF Batı'ya karşı denge politikası gereği, Batı dışında, ŞİÖ (SCO) ve BRICS gibi uluslararası koalisyonların kurulmasında önemli rol oynamış ve ayrıca, Çin, Türkiye ve İsrail ile ikili ilişkilerini geliştirmiştir.

6. SONUÇ

Sovyetler Birliğinin dağılmasından ve diğer Sovyet Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanmasından sonra bu devletin varisi olarak dünya sahnesindeki yerini alan RF, Sovyetlerden kendisine miras kalan ülke üzerinde Rus kimliğine sahip çıkmıştır. 1990'larda bu konu dağılan bir imparatorluğun coğrafi ve psikolojik mirası üzerine sorun çıkarmıştır. RF 90'lı yılların ortalarına kadar kendi zayıflığından kaynaklanan nedenlerle Batı ile yakın ilişki içinde olmuştur. NATO'nun 1994 Bosna müdahalesi Batı-RF ilişkilerinde olumsuzluğa yol açmış, yine NATO'nun 1999 Kosova müdahalesi ise RF'nin bütünüyle bu ilişkiyi ve kendi konumunu sorgulamasına yol açmıştır.

2000 yılına gelindiğinde Rusya yine bir yol ayrımındadır. Bu andan itibaren ise Putin pragmatizmiyle Batı ile özellikle ekonomik işbirliğinde bulunan ancak eskisi gibi süper güç olmasa da, bölgesel güçten fazlası olduğunun bilincinde, kendisini "büyük güç" olarak tanımlayan bir RF vardır. Putin bir yandan Ruslar'ın Avrupalı olduğunu belirtmekte, diğer yandan Asya ülkeleriyle siyasi-ekonomik-askerî işbirliğini kurumsallaştırmanın liderliğini yapmaktadır. Putin ve Medvedev dönemlerinde Avrupa'ya karşı politikalarında Avrupa ülkelerinin kendisine olan enerji bağımlılığını, ABD'ye karşı politikalarında ise büyük bir nükleer güç ve BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi olmanın avantajlarını sonuna kadar kullanan RF, Doğu Avrupa, Orta Doğu, Orta Asya ve Uzak Doğu gibi birçok bölgede etkin "bölgesel güç" olmanın bileşkesi olarak kendisini 'büyük güç' olarak görmekte ve buna göre küresel ölçekte davranış ve hamlelerde bulunmaktadır. Kendisini kültürel olarak Avrupalı gören RF, dünya politikalarında ise, daha çok Avrasyalı ve "büyük güç statüsünde bir devlet" gibi hareket etmektedir.

Yükselen bir devlet olarak RF'nin, "farklı kimlik" ihtiyacı göz önünde bulundurularak ve ideolojik kriterler bir kenara bırakılarak Batı tarafından uluslararası kuruluşlara ve gayriresmi koalisyonlara kabul edilmesi dünya barış ve istikrarına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

AÇIKMEŞE, Sinem Akgül (2008), **Kopenhag Okulu ve Realist Güvenlik Çalışmalarında Aktör, Tehdit ve Politika: Avrupa Güvenliği Üzerine Bir Değerlendirme**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, Ankara.

ARON, Leon (2006), The United States and Russia: Ideologies, Policies, and Relations, **Russian Outlook**, (Washington D.C.: American Enterprise Institute, Summer 2006),

http://www.aei.org/docLib/20060629_20281ROSummer06_g.pdf.

BARANOVSKY, Vladimir (2000), "Russia: A Part of Europe or Apart from Europe?", **International Affairs**, 76, 3, sf. 443-458.

BBC Resmi web sitesi, www.bbc.co.uk; (25.04.2005).

BOSTANOĞLU, Burcu, **Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası**, İmgeYayınevi, 1999, Ankara.

BUGAJSKI, Janusz (2009), **Dismantling the West: Russia's Atlantic Agenda**, Potomac Boks.

BUZAN, Barry and Ole Weaverand Jaap de Wilde (1998) **Security: A New Framework for Analysis**, Lynne Rienner Publishers, Boulder London.

CLUNAN, Anne L. (2009), **The Social Construction of Russia's Resurgence: Aspirations, Identity and Security Interests**, The John Hopkins University Pres, Baltimore.

ÇAKMAK, Haydar (2007), **Avrupa Güvenliği**, Platin Yayınları, 2.Baskı, Ankara.

DAALDER, Ivo. (2009) **Action Request: Baltic Contingency Planning**, October 18 <http://wikileaks.ch/cable/2009/10/09USNATO464.html> (e.t.: 05.11.2012)

DELANTY, Gerard (2005), **Avrupa'nın İcadı**, Çeviren: Hüsamettin İNAÇ, Adres Yayınları, Ankara.

DEMPSEY Judy. (2010), Russia Wants to Formalize Relation With E.U. **New York Times**, October 18.

DUGIN, Aleksandr (2005), **Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım**, Küre Yayınları, 4.Baskı, İstanbul.

FEDOROV, Yuri, E. (2009), "Medvedev's Amendments to the Law on Defence: The Consequences for Europe", **The Finnish Institute of International Affairs, Briefing Paper 47**, 27 Nov.

FEKLYUNINA, Valentina (2008), "Battle for Perceptions: Projecting Russia in the West", **Europe-Asia Studies**, Vol.60, No.4, June 2008, pp.605-629.

GOODRICH, Lauren & ZEIHAN, Peter (2011) **The Financial Crisis and the Six Pillars of Russian Strength**, http://www.stratfor.com/weekly/20090302_financial_crisis_and_six_pillars_russian_strength (e.t.: 07.04.2012).

HANSON, Stephen, E. (2004), Russia: Strategic Partner or Evil Empire? **Strategic Asia, 2004-2005: Confronting Terrorism in the Pursuit of Power** (Ed: Ashley J. Tellis ve Michael Willis) içinde, National Bureau of Asian Research, Seattle, Washington, sf. 163-198.

HOBSBAWM, E. J. (1991), **Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality**, Cambridge University Pres. Cambridge.

HOPF, Ted (2007), “**Russia’s Identity Relations with Europe, the EU, and the United States: 1991-2007**”, Ohio State University, August 2007, available at: <http://www.norface.org7files/s1-hopf.pdf> (e.t.: 10.09.2011).

JUDT, Tony (2009), **Savaş Sonrası: 1945 Sonrası Avrupa Tarihi**, Çeviren Dilek Şendil, Yapı Kredi Yayınları, 1’inci Baskı, İstanbul.

KAISER, Karl & SCHWARZ, Hans-Peter (2005), **Yeni Yüzyılda Yeni Dünya Politikası**, Çeviren: Müjdat KARAYERLİ, Sinemis Yayınları, Ankara.

KASPAROV, Garry. (2010), Don't cosy up to Russia, Europe. **The Guardian**, February 23.

KATZENSTEIN, Peter J. (1996), **The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics**, New York: Columbia University Press,

KAYA, Sezgin (2010), “Rus Dış Politikasında Batı Karşıtlığının Düşünsel ve Tarihsel Gelişimi. (Turkish)”, **Journal of Gazi Academic View**, 4 (7), sf. 41-77.

KHANNA, Parag (2011), **Yeni Dünya Düzeni**, Çeviren: Elif Nihan Akbaş, Pegasus Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

KHRAMCHIKHIN, Aleksandr (2009), Sovbez ozabotilsya natsional’noi bezopasnostyu. **Nezavisimoye voyennoye obozreniye**, January 16.

KORTUNOV, Andrei (1996), The U.S. and Russia: A Virtual Partnership, **Comparative Strategy**, Vol.15, No.4 (October-December 1996), p.345.

KRASTEV, Ivan, Mark Leonard and Andrew Wilson, eds. (2009), **What does Russia think?** London: European Council on Foreign Relations.

KÜÇÜK, Mustafa (2009), "Uluslararası İlişkiler Kuramında 'Konstrüktivist Dönüşü' Anlamak", **Ege Akademik Bakış / Ege Academic Review** 9 (2) sf. 771-795.

LAPIDUS, Gail, W. (2007), *Between Assertiveness and Insecurity: Russian Elite Attitudes and the Russia-Georgia Crisis*, **Post-Soviet Affairs**, Vol.23, No.2 (April-June 2007), p. 150.

LARSON, Deborah Welch and Alexei Shevchenko (2003), *Shortcut to Greatness: The New Thinking and Revolution in Soviet Foreign Policy*, **International Organization**, 57.

LEGVOLD, Robert, ed. (2007), **Russian Foreign Policy in the Twenty-First Century and the Shadow of the Past**, Columbia University Press, New York.

LO, Bobo (2002), **Russian Foreign Policy in the Post-Soviet Era. Reality, Illusion, and Mythmaking**, Palgrave Macmillan, New York.

LO, Bobo (2003), **Vladimir Putin and the Evolution of Russian Foreign Policy**, Royal Institute of International Affairs, London.

LUKYANOV, Fyodor (2008), *Russia-EU: The Partnership That Went Astray*. **Europe-Asia Studies**, 60, 6.

MANKOFF, Jeffrey (2007), "Russia and the West: Taking the Longer View", **The Washington Quarterly**, Spring, sf.123-135.

McNAMARA, Sally. (2010), *Russia's Proposed New European Security Treaty: A Non-Starter for the U.S. and Europe*. **Heritage Foundation**, Backgrounder # 2463, September 16.

MEDVEDEV, Dmitri (2009), *Interview of the President to the Spanish Media*, **Kremlin.ru**, March 1.

MİKAİL, Elnur Hasan (2007), **Yeni Çarlar ve Rus Dış Politikası**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

MORALES, Javier (2011), "Russia's Security Relations with the West: Identities and Threat Perceptions from Putin to Medvedev", **Paper Presented at the 3rd Global International Studies Conference**, Porto, Portugal, 17-20 August 2011.

ONAY, Yaşar (2007), **Batıya Direnen Devlet: Rusya**, Yenyüzyıl Yayınları, İstanbul.

PAGDEN, Anthony (2010), **Avrupa Fikri**, Çeviren: Rahmi Ögdül & Mesut Varlık, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

PIONTKOVSKY, Andrei (2006), **East or West?: Russia's Identity Crisis in Foreign Policy**, The Foreign Policy Center.

PIPES, Richard (1974), **Russia Under the Old Regime**, Scribner New York.

PUSHKOV, Alexander (1998), The Primakov Doctrine and a New European Order, **International Affairs** (Moscow), Vol.44, No.2 (April 1998), p.2.

PUTIN, Vladimir (1999), "Russia at the Turn of the Millennium," **Irish Times**, December 31,
<http://www.cdi.org/russia/johnson/4009.html###4>. (e.t.: 09.08.2012).

SHEVTSOVA, Lilia (2010), "The Kremlin Kowtow," **Foreign Policy**, January 5.

SIMHA, Rakesh Krishnan (2011), **Unlocking Russian identity: European or Asian?**
http://rbth.ru/articles/2011/09/02/unlocking_russian_identity_european_or_asian_13341.html
(e.t.: 09.08.2012).

SPANGER, Hans-Joachim (2003), “**What Drives, What Stalls Russia-Policy in the West?**” in MEDVEDEV Sergei, KONOVALOV, Alexander, OZNOBISHCHEV, Sergei, “**Russia and the West at the Millennium**”, George C.Marshall European Center for Security Studies, Garmisch-Partenkirchen, Germany, pp.89-108.

STENT, Angela E. (2008), Restoration and Revolution in Putin's Foreign Policy, **Europe-Asia Studies**, Volume 60, Issue 6, p. 1103.

STRATFOR Web Sitesi (2011), “**Europe: A Shifting Battleground, Part 1&2**” <http://stratfor.com>, Editorial, (e.t.: 07.06.2011).

SUSLOV, Dmitri (2010). Rossiya – za ravnopravnyie otnosheniya v Yevrope. **Nezavisimaya gazeta**, January 7.

ŞAYLIMAN, Rami ve ŞAYLIMAN, Çiğdem (2004), “Rusya'nın Avrupa Güvenliğindeki Konumu”, **Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna** (Der. Erhan BÜYÜKAKINCI) içinde, Phoenix Yayınevi, İstanbul, sf. 293-308.

TELLAL, Erel (2010), “Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 65, Sayı 3, sf. 189-236.

TEREKHOV, Andrei (2010), Sarkozi speshit priblizit' RF k Evrope (Sarkozi rushs to move Russia closer to Europe). **Nezavisimaya gazeta**, April 10.

TOURAINÉ, Marisol (1997), **Altüst Olan Dünya: 21'inci Yüzyılın Jeopolitiği**, Çeviren: Turhan ILGAZ, Ümit Yayıncılık, Ankara.

TRENIN, Dmitri (2001), **The End of Eurasia: Russia on the Border Between Geopolitics and Globalization**, Carnegie Moscow Center, Moscow.

TSYGANKOV, Andrei P. And Pavel A. Tsygankov (2010), National Ideology and IR Theory: Three Reincarnations of the 'Russian Idea', **European Journal of International Relations** 16, 4: 307-324.

WENDT, Aleksander (1992), "Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics", **International Organization**, 46, s.391-425.

WENDT, Aleksander (1994), "Collective Identity Formation And The International State", **American Political Science Review**, Vol. 88, No. 2 June 1994.

YİĞİT, Ali (2000), **Avrupa'nın Sınırları ve Türkiye'nin Avrupa'ya Göre Konumu**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:10, Sayı:2, sf. 35-50.

ZEIHAN, Peter (2009a), **The Geography of Recession**, Stratfor web sitesi, http://www.stratfor.com/weekly/20090602_geography_recession (e.t.: 07.04.2012)

ZEIHAN, Peter (2009b), **Ten Years of Putin**, Stratfor web sitesi, http://www.stratfor.com/weekly/20090804_enduring_russian_geographic_challenge (e.t.: 07.04.2012)